ОЛИГАРХИЖСАН УЛСТӨРИЙН БҮТЦИЙГ ХЯЗГААРЛАХ ТУХАЙ БУСАД ОРНЫ ТУРШЛАГА

(ХАРЬЦУУЛСАН СУДАЛГАА)

П. Амаржаргал, Г. Билгээ, Г. Гэрэл, Ч. Онончимэг

Гарчиг

Оршил

Онолын үндэслэл

1. Засаглалд нөлөөлөх сонирхлын бүлгүүд
2. Засаглал олигархижих үйл явц
3. Олигархижсан засаглалын төлөв байдал, үр нөлөө
4. Олигархижсан засаглалыг хязгаарлах арга зам

Хавсралт 1. Нэг танхимтай парламенттай улсууд

Хавсралт 2. Хоёр танхимтай парламенттай улсууд

* * *

Оршил

Энэхүү судалгааг УИХ-ын Аюулгүй байдал, гадаад бодлогын байнгын хорооны дарга Ц.Цолмонгийн 2012 оны 08 дугаар сарын 28-ны өдрийн 1099 тоот албан бичгээр ирүүлсэн захиалгын дагуу УИХ-ын Тамгын газрын Судалгааны төвийн судлаачид хийж гүйцэтгэв.

Судалгааны зорилго:

Улс төр, эдийн засгийн ашиг сонирхлыг салгах, олигархижсан улс төрийн бүтэц үүсэх нөхцөлийг хаах, хязгаарлах асуудлыг онолын түвшинд хэрхэн авч үздэг болон энэ талаарх бусад орны туршлагыг тодруулан гаргахад чиглэгдэнэ.

Судалгааны зорилгийг хэрэгжүүлэхийн тулд:

- Олигархижсан улс төрийн бүтэц, улс төр эдийн засгийн ашиг сонирхлын зааг ялгааг эрдэмтэд судлаачид хэрхэн тодорхойлсон талаарх онолын асуудлыг авч үзэх;
- Олигархижсан улс төрийн бүтэц үүсэх нөхцлийг хаах, хязгаарлах талаар бусад орнууд ямар бодлого баримталж, хэрхэн зохицуулдаг туршлагыг тодруулах;

Онолын үндэслэл

1. Засаглалд нөлөөлөх сонирхлын бүлгүүд

Улс төрийн үйл ажиллагааны хүрээнд засаглалын эрхийг хэрэгжүүлж байгаа бие хүн, нийгмийн бүлгүүдийг засаглалын нийгмийн субъект гэнэ. Үүнд сонирхолын бүлгүүд, эрх баригч элитүүд, улс төрийн хошуучлагчдыг хамруулдаг. Сонирхолын бүлгүүд нь чухамдаа хувь хүмүүсийн нэгдэл юм. Тэд өөрсдөдөө ашигтай шийдвэр гаргуулахын тулд улс төрийн институтэд нөлөөлж байдаг. Тэд ашиг сонирхлоо нэгтгэх, илэрхийлэх, мэдээлэх, улс төрийн элитүүдийг төлөвшүүлэх зорилготой ажиллана. Өөрсдийн төлөөллийг засаг төрийн бүрэлдэхүүнд оруулах явдал гол эрмэлзэл нь байдаг.

Эдгээр сонирхлын бүлгүүдийг дараахь байдлаар ангилж болно. Олигархи – Улс төрийн эрх мэдэл эд баялаг, гэр бүл, зэвсэгт хүчний эрх мэдэл, эсвэл шашин шүтлэгээр холбогдсон нийгмийн цөөнх элит хэсгийн гарт байдаг Засгийн газрын хэлбэр. Иймэрхүү эрх мэдлийн туйлын шинж чанар нь тэрээр нээлттэй илэрдэггүй бөгөөд олигархиуд эдийн засгийн аргаар хяналт тогтоож 'нууц ноёнтон' хэлбэрээр оршин тогтнохыг чухалчилдаг.[71]

Өнөө үед ардчилсан легитимээр хүлээн зөвшөөрөгдөөгүй хэрнээ засгийн эрх барьж буй эрх баригчидтай тийм улс төрийн системийг олигархи хэмээн нэрийддэг байна. Цөөн хэдэн хүн тасралтгүйгээр буюу эсхүл хяналтгүйгээр төр барихыг хэлнэ. Олигархи бий болох нөхцөл мөн ардчилсан орнуудад ч байдаг.[72]

1911 онд нэрт социологич Роберт Михельс "олигархийн төмөр хууль" гэгчийг томъёолсон бөгөөд ардчилал нь зарчмын хувьд асуудлыг ард түмнийг төлөөлсөн олонхиороо хэлэлцээд, тэдгээрийн талаас илүү хувь нь санал нэгдэж эцсийн шийдвэр гаргадаг тул ямар ч ардчилсан дэглэм гарцаагүй олигархийг төрүүлж байдаг гэдгийг нотолсон. Тухайлбал, 3 сая хүнтэй улсад 100 гишүүнтэй парламент байна гэж төсөөлөхөд гишүүдийн 51 нь цуглаад асуудал хэлэлцэх боломжтой. Үүнээс 26 нь санал нэгдвэл 3 сая хүний хувь заяаг шийдэх боломжтой.

Үүний жишээ нь коммунист орнуудын номеклатурын засаглал, барууны ихэнхи орнууд дахь корпоратив болон плутокократи засаглал (ялангуяа АНУ), хөгжиж буй орнуудын компрадор хөрөнгөтөн болно.

Лобби бүлэг – Өөрсдийнхөө сонирхлыг хэрэгжүүлэх зорилгоор засаг төрд нөлөө үзүүлэх үйл ажиллагаа зохион байгуулахыг Лобби гэдэг. Төр засгийн байгууллагуудад нөлөөллөх хандлагын цаана улс эх орны эрх ашиг гэсэн нэгдсэн бодол санаа байх ёстой. Энэ нь юунаас нөхцөлдөх вэ гэвэл: олон ургалч үзэл (плюрализм) улс төрийн намын шинж чанараас хамаарна. Улс төр, нам хүчирхэг нэр нөлөөтэй байхын хирээр сонирхолын бүлгүүдийн нөлөө бага байна. Нам, улс дорой байх тусам лобби бүлэглэлүүдийн нөлөө хүчтэй болдог. Амьдрал дээр бодлого боловсруулах, шийдвэр гаргах түвшний төрийн байгууллагуудыг лоббидох арга олон янз байдаг.

- Парламентад илтгэл оруулах;
- Хууль санаачлах боловсруулахад оролцох;
- Уулзалт хэлэлцээр зохион байгуулах;
- Орон нутгаас шахалт шаардлага ирүүлэх;
- Социологийн судалгаа хийж парламентад тараах;
- Төрийн байгууллагын доторхи өөрийн хүмүүсийг тодорхой зорилгод нэгтгэх;
- Сонгуулийн компаныг зохион байгуулах;
- Албан тушаалтанд авлига өгөх;

Лобби бүлэглэлүүдийн үйл ажиллагаа нь эдийн засгийн, нийгмийн, нийгэм соёлын шинж чанартай байдаг. Парламентийн доторхи лобби нь сонирхолын бүлгүүдэд шаардлагатай байгаа хуулиудыг батлуулахад чиглэгддэг учир хуулийн төсөл санаачилж боловсруулдаг. Засгийн газар дахь лобби нь гүйцэтгэх засаглалын байгууллагуудад хэрэгтэй хууль тогтоолыг гаргахад анхаардаг.

Лобби нь хууль ёсны байж болох ч хууль бус байх нь бий. Тухайлбал, Корпорациуд эдийн засаг, санхүүгийн ашиг олох зорилгоор улс оронд хохиролтой шийдвэр гаргуулах.

[71] Засаглалын үзэл баримтлал, нэр томьёоны тайлбар толь бичиг. Ц.Даваадулам. 2010 он

[72] http://forum.mn/index.php?sel=content&menu_id=6&obj_id=3216

Тодорхой төрлийн гэмт хэргийг өршөөх тухай шийдвэр гаргуулахаар гэмт бүлэглэлүүд нөлөөлөх гэх мэт.

Үндэсний хөрөнгөтнүүд ба Корпорациуд – Тодорхой нөөц бололцоог ашиглах зорилготой, тодорхой аж ахуй засаг захиргаа, цэрэг улс төр хамт олны эрх ашиг сонирхолыг хамгаалж байдаг хуулиар баталгаажсан явцуу бүлэг юм. Эрх мэдэл нь цөөн тооны элит группт харъяалагддаг. Нийгмийн хөрөнгөлөг олигархууд улсдаа хөрөнгө оруулалт хийх буюу өөрийн өмчийг ашиглан улс орон хөгжин цэцэглэх үндсийг тавих (үйлдвэр, компани, барилга байгууламжуудыг бий болгох) зэргээр улс орноо хөгжүүлэх боломжтой. Гэвч энэ нь үнэн хэрэг дээрээ хэлбэрийн төдий зүйл бөгөөд эцсийн дүндээ зөвхөн өөрсдийн өмч хөрөнгө эрх мэдлийг бататгахын тулд хийж буй зүйл болно.

Ардчилалд суралцаж байгаа улсад ардчиллын үнэт зүйл дээр доргүй итгэл үнэмшил болоогүй, хууль, шударга ёс хэрэгжих, эрх зүйт ёсны зарчим үйлчлэх баталгаа байдаггүй. Ялангуяа, төрд өндөр алба хашиж байгаа, итгэл хүлээлгэсэн, эрх бариулсан хүмүүсийн маань төрд нэг сэтгэлээр зүтгэх, ард түмний сонголтоос гажихгүй байх дархлаа бүрэлдээгүй байдаг учраас ашиг сонирхлын зөрчилд орох нь хамгийн түгээмэл үзэгдэл болдог.

Ялангуяа парламентад төрийн эрх мэдэл хуваарилалт алдагдан холилдсон байвал, түүн рүү хууль тогтоох чадвартай, шударга, боловсролтой, мэдлэгтэй, мэргэшсэн хүмүүс орох үүд хаалга хаагдаж, харин мөнгөтэй болчихсон олигархи хэсэг амархан гүйгээд орно. Эл үзэгдлийг Ф.Бастиа “тонуулсан хүмүүс тонох гэж тэгж байгаа” гэж хэлсэн бол А.Токвиль “хувийн секторт амжилт олохгүй болохоор эсвэл ашиг орлого нь чамлагдахаар төрийн ивээлд орж амьдрах, ашиг орлогоо нэмэгдүүлэх гэсэн оролдлого” гэсэн санааг гаргасан байдаг.

Олигархи хөрөнгөтнүүдээс дорвитой бүтээл үлддэггүй, бүхий л хөрөнгө мөнгөө зөвхөн өөртөө л зарцуулж, төрийн албан тушаалыг зөвхөн өөрийн гэр бүл, бараа бологчиддоо бэлэглэсээр төрийг хувьчилж, улмаар дампуурууддаг. Гэхдээ шинэ нийгмийн шинэлэг сэтгэлгээтэй үндэсний хөрөнгөтнүүдийг олигархиас ангид ойлгох хэрэгтэй. Тэдний зорилго өөр, анх хөрөнгөжсөн түүх нь ч олигархиудаас ялгаатай. Эрх мэдэл, төрийн албанаас ашиг унагаан байж олигархи мэндэлдэг бол ганзагын наймаа эрхлэн, өр зээл тавин байж үндэсний хөрөнгөтөн төрдөг. Олигархи бол төрийн алба, эрх мэдлийн наймаачин. Тэд тендерт ялуулж, төсөл хөтөлбөр зуучилж өгснийхөө хөлсөнд хөрөнгөждөг.

Тэд чөлөөт зах зээлийн өрсөлдөөнийг боймлогчид. Тэд бизнесийн салбарт өрсөлдөлгүйгээр ашиг ологчид. Өрсөлдөөнөөс тэд үхтлээ эмээдэг, өрсөлдөх нь тэдний байгаль чанар биш. Хувийнхаа эрх ашгийн төлөө эх орноо худалдаж байгаа хүмүүс. Нэг харахад тэд улсдаа маш их татвар төлж ард иргэдийг нуруундаа үүрч яваа мэт боловч үнэн чанартаа бор зүрхээрээ зүтгэж яваа бизнесийн салбарынхан л татвараа төлдөг атлаа төрд ч, ард иргэдэд ч адлуулж явдаг.

Хууль зөвхөн жижиг, дунд бизнесийнхэнд л үйлчилдэг. Олигархийн ноёрхол хаана хамгийн хүчтэй байна вэ? Судлаачдын олж тогтоосноор: Нэгдүгээрт: Байгалийн баялаг ихтэй ядуу буурай улс орнуудад, хоёрдугаарт: Пост - социалист улс орнуудад хүчирхэг олигархи ноёрхож байна. Чөлөөт өрсөлдөөнгүй, олигархижсан засаглал бүхий нийгэмд үндэсний хөрөнгөтнүүд нь эцэстээ бизнес хийж эрсдэлд унахын оронд улс төрд өөрөө орж бизнесээ хамгаалах, эсвэл төрийн том албан тушаалтныг лоббидон тэдэнтэй харилцан ашигтай наймаа үсэргэн хөрөнгө мөнгөө өсгөж арвижуулах, хөрөнгөө баталгаажуулах гэсэн бодолд хүрдэг.

2. Засаглал олигархижих үйл явц

Монгол Улс 1992 оны Үндсэн хуулиар парламентад засаг бариулж, бас дээр нь 20-р зүйлээр “төрийн эрх барих дээд байгууллага” гэгч дээд эрхийг эдлүүлэхээр заасан. Энэ заалт манай парламентийг “супер” гэсэн чимэгтэй болгосон. Ийм чимгийг гадаадын судлаачид өгсөн юм.

Алдаатай энэ заалтыг нялх ардчиллын романтик сэтгэлгээ, Үндсэн хуулийн төрийн эрх мэдлийг хуваарилсан ерөнхий үзэл баримтлал, зарчим нь залруулж ирсэн билээ. Гэтэл шинэ Үндсэн хуулийн эх баригч, профессор Б. Чимидийн онож дүгнэснээр 2000 онд “ард түмний захиалга” нэрийн дор хэдхэн хүний “санал” нийлүүлж, төрийн эрх мэдэл хуваарилах зарчмыг устгаж, 1990 оны өмнөх тогтолцооны нэгэн хувилбарт эргүүлэн оруулснаар (Өнөөгийн улс төр хуульчийн нүдээр. УБ, 2006, 75 дахь тал) “төрийн эрх барих дээд байгууллага” гэсэн нөгөө алдаатай заалт жинхэнэ ёсоор амилж, Үндсэн хууль “дуусгавар” болов.

Үндсэн хууль оршино гэдэг нь Үндсэн хууль гэсэн нэртэй бичвэр байхын нэр биш юм. Бодит үйлчлэлээр түүний байгаа, байхгүйг хэмждэг Үндсэн хууль оршихын баталгаа нь төрийн эрх мэдлийг хуваарилж, аль нэгний дангаар ноёрхох дээд эрхийг зогсоох явдал юм. Тийм учраас Францын алдарт тунхагт Үндсэн хуульт ёсны онолоор төрийн эрх мэдлийг хуваариалаагүй улс оронд Үндсэн хууль хэрэг дээрээ оршдоггүй хэмээн заасан билээ. Энэ үүднээс харвал Монгол улсад амин сүнстэй, бодит үйлчлэлтэй, төр, иргэний хоорондын хууль зүйн гэрээ, хүний эрх, иргэний үндсэн эрх чөлөөг хамгаалсан Үндсэн хууль одоо байхгүй. Харин “төрийн эрх барих дээд байгууллага” төрийн дээд эрхээ дангаар эдэлж байна.

Тэр байгууллага үндсэн, уугуул чиг үүргээ (төлөөлөх, хууль тогтоох) бараг хэрэгжүүлэхгүй нөгөө дээд эрхээ л амтархан хэрэгжүүлж байна. Тэгвэл тэр байгууллага чинь юу хийж байна гэж хэн хүнгүй асуух нь лавтай. Өнгөрсөн он жилүүдийн явцаас харахад парламент юунд их анхаарч ирэв гэвэл хуулийг хууль бүтээдэг арга технологиор бүтээхийн төлөө бус, харин засаг тойрсон асуудлаар зав зайгүй гүйцгээв. Парламент ийм байдалд орсон нь төрийн тогтолцооны гажиг, нөгөө л “дээд эрх”-тэй холбоотой.

Манай улс Засгийн газрын гишүүдийг парламентын гишүүдээс, парламентаас томилохоор хуульчилсан нь парламентыг хууль тогтоох, төлөөлөх үндсэн чиг үүргээс салгасан төдийгүй, парламентын гишүүний суудлын төлөө оюунлаг хэсгийг биш харин мөнгөтэй, улс төрөөр дамжуулж хувийн бизнесээ хөгжүүлэхийг хүсэгчдийг уралдуулж, парламентийн гишүүний суудлыг хэдэн зуун сая төгрөгийн үнэтэй болголоо. Эцэс сүүлдээ парламентын гишүүнээр сонгох, сонгогдох эрх ард түмнээс бүрэн хүнийсч, улс төрийн нам дахь хэдхэн хүний хувийн өмч болон хувирч, социализмын үеийн тулгалтын, дайчилгааны сонгуульд бараг шилжлээ.

1. Олигархижсан засаглалын төлөв байдал, үр нөлөө

Засаг барьсан шилжилтийн орны супер парламент гишүүдийнхээ гарын тоогоор төрийн санд дэгээ оруулж, тойргийн тоогоор тал тал тийш нь хөрөнгө чангааж байдаг учраас хязгаарлагдмал нөөцийг хамгийн үрэлгэн зараад зогсохгүй, мөнгө дагаж эрх хэмжээ нь ихэсч байдаг. Улсыг төлөөл, улсын эрх ашгийн илэрхийлэл бай гэж тэдэнд чөлөөт мандат олгосон юм. Гэтэл улсыг бус дараагийн сонгууль бодоод тойрог, тойрог руугаа хөрөнгө чангаагаад хомсхон нөөцийг үр ашиггүй зарцуулж байна.

Зөвхөн хууль тогтоож, ард түмнийг төлөөлдөг парламенттай болбол эл байдал зогсож, байгаа хөрөнгөө зөв зарцуулах эхлэл бий болж, улс хөгжих нөхцөл бүрэлдэнэ. Тэр үед парламентын гишүүн мөнгө тараах биш, харин Засгийн газар төсвийн хуулиар олгосон

эрхийг хэрхэн хэрэгжүүлж байгааг хянаж суудаг субъект болно. Дарангуйлал гэхээр л фашизм, 37 оныг л санаад, барих, хорих, мөрдөн мөшгих, буудах, тамлах гэх мэтийг төсөөлөөд байх жишээтэй. Тэгээд манайд тийм зүйл алга учраас бүх зүйл сайн сайхан байна. Юуны чинь дарангуйлал юу яриад байна гэж зарим уурлаад байх маягтай. Орчин үед дарангуйлал ихээхэн "соёлжсон". Өнгө зүс, арга, хэлбэрээ танигдахын аргагүй маш нарийн болгож өөрчилсөн.

Өөрсдөөр нь зөвшөөрүүлж, үйлдлээр нь дарангуйлдаг аргыг ч олжээ. Сонгуулийн аргаар гарч ирнэ. Гарч ирсэн хойноо ард түмэн гэж их ярина. Номхон зөөлөн дүртэй. Харин ард түмнийг хэрэг дээрээ сонсохгүй, тэднээс авсан мандатыг зөвхөн өөртөө, өөрсдийн ашиг сонирхлыг гүйцэлдүүлэхэд л ашиглах хэлбэрээр дарангуйлна. Өөрөөр хэлбэл, дарангуйллын "сонгодог" арга, хэлбэр өдгөө аль хэдийнэ моодноос гарсан гэсэн үг.

Түүнийг зөвшөөрдөг, тэвчдэг орон зай ч алга болсон байна. Тийм учраас дарангуйллыг харах, таних нь бас чухал. Дарангуйлуулж байгаагаа мэдэхгүй байх нь харамсалтай хэрэг болно. Дарангуйлалд дассан хүмүүс түүнийг анзаарахаа больчихсон байх нь олонтаа байдаг гэсэн. Тийм учраас юуг дарангуйлал гэж үзэхийг ард түмэнд ойлгуулах нь чухал байна. Олигархийн дарангуйлал гэдэг бол хэсэг бүлэг хүмүүс ард түмнээс тасарч, өөрсдийн эрх мэдлээ тогтоохыг хэлдэг. Засаг барьсан, намчирхсан, иргэний нийгмийн хяналтгүй, бүрэлдэхүүнд нь олигархиуд давамгайлсан хууль тогтоогчид буюу парламент олигархийн дарангуйллын гол субъект болдог.

Ардчиллын суурь үнэт зүйлс, иргэний нийгэм, зах зээлийн эдийн засгийн харилцаа хөгжөөгүй шилжилтийн улсад олигархийн дарангуйлал тогтоход төрийн удирдлагын парламентын хэлбэр хамгийн шимтэй хөрс суурь болдог. Түүн дээр манай өнөөгийн төрийн тэргүүний Засгийн газрыг байгуулах, хариуцлага тооцоход оролцдог бүрэн эрхийг намчирхсан парламентад, парламентын намуудад ямар нэг саад тотгоргүй, шууд шилжүүлсэн гажгийг, посткоммунист орны марксист сэтгэлгээний эмгэгийг нэмбэл бүүр ч лавширна.

Джефферсоноос Медисонд 1789 онд бичсэн нэгэн захидалдаа: "Манай төрийн байгуулалд миний санааг зовоож байгаа гол асуудал нь гүйцэтгэх эрх мэдэл огт биш ээ. Одоо төдийгүй цаашид ч олон жил байж болох хамгийн гол аюул бол хууль тогтоогчдын дарангуйлал юм. Гүйцэтгэх эрх мэдэл дарангуйлагч болж болох боловч тэр нь хожуу тохиолдоно" (Алексис де Токвиль. Демократия в Америке, М., 1992, с.203) гэж бичсэн байна.

Хэдэн зууны тэртээ засаг бариагүй зөвхөн хууль тогтоодог, төлөөлдөг парламентыг дарангуйлагч болчих аюулыг ийнхүү урьдчилан харж, мэдэрч, сэрэмжилж, олигархийн дарангуйллын гол субъектыг парламент болох хамгийн өндөр магадлалтайг тодруулсан байхад бид энэ тухай тухтай нэг ч бодоогүй, харин ч парламент бол ардчилал хөгжих гол институт, харин нэг хүний дарангуйлал хэцүү гэх ухааны юм яриад бид сууж байтал манай парламент аль хэдийнэ Джефферсоны айгаад, сэрэмжлүүлээд байсан тэр зүйлийн эзэн болжээ.

4. Олигархижсан засаглалыг хязгаарлах арга зам

- Харилцан тэнцвэртэй бие биендээ хяналт тавих бүрэн боломжтой төрийн тогтолцоог бүрдүүлэх: Аль нэг субьектэд хэт их эрх мэдэл төвлөрөхөөс болгоомжлох, засгийн эрх мэдлийг баригч субьектууд өөр хоорондоо хяналт тавих боломжтой тогтолцоог бүрдүүлэх. Энэхүү бодлогыг дийлэнх улсууд баримталдаг бөгөөд учир нь нийгмийн аливаа нэг гишүүнийг хөрөнгө чинээ, үзэл бодлоор нь ялгаварлан гадуурхалгүйгээр хууль бус үйлдэл хийхээс сэргийлэх боломжтой гэж үздэг байна. Судалгааны хавсралт хэсэгт улс орнуудын энэ талаарх жишээг харуулав.

- Хууль бүх нийтэд тэгш үйлчлэх: Шашин шүтлэг, өмч хөрөнгө, эрх мэдэл зэргээс үл хамааран хуулийн өмнө бүх нийт тэгш байх. Хуулийн ноёрхоллыг тогтоож хараат бус шүүх, хараат бус шүүгчтэй байх

- Сонгуулийн хуулийг боловсронгуй болгох: Сонгогдогчийн талаар үнэн зөв мэдээлэл өгөх, хээл хахууль, авилгал, санал худалдаж авах зэргийг таслан зогсоох.

Эдгээр үндсэн арга замуудаас гадна зарим улсууд дараах байдлаар хязгаарлах бодлого баримталж байна.

Япон улсын хувьд энэ талаар баримталж буй гол бодлого нь Улс төрийн намуудын санхүүжилтийн эх үүсвэрийг нээлттэй болгох. Энэ бол олигархийг хязгаарлах гол арга замийн нэгд тооцогдоно. Тухайлбал, 1948 онд батлагдаж, 1994 онд шинэчилсэн “Улс төрийн санхүүжилтыг хянах тухай хууль” (Political Funds Control Law of Japan), 1995 онд батлагдсан “Намын татаасын тухай хууль эсхүл Намыг төрөөс санхүүжүүлэх тухай хууль” (Political Party Subsidy Law of Japan), Сонгуулийн байгууллагын тухай хууль (Public Office Election Law of Japan) улс төрийн нам, сонгуулийн санхүүжилт, төрөөс өгөх санхүүжилтыг зохицуулсан байна.[73]

Улс төрийн санхүүжилтыг хянах тухай хуулийн гол зорилго нь сонгуульд нэр дэвшигчид, намууд, улс төрийн холбоодуудад өгч буй гишүүдийн татвар, хандивлагчдын хандив, сонгуулийн зардлыг хянаад чиглэгдэнэ. Жишээ нь намд хувь хүнээс жилд өгөх хандвиийн хэмжээ 2 сая иен, улс төрийн холбоо, компанийн жилд өгөх хандивын дээд хэмжээ 30 сая хүртэл иен байна. Хэрэв уг хуулийн заалтыг зөрчин улс төрчид хуулиас гадуур хандив авах, орлого олбол 5 жил хүртэл хорих ял эсхүл 1 сая хүртэл иен торгууль оногдуулна. Уг хуулийн 5 дугаар бүлэг 21.3 дахь заалт.

Намын татаасын тухай хууль эсхүл Намыг төрөөс санхүүжүүлэх тухай хуулийн гол зорилго нь төрийн татаасыг нэмэгдүүлэх, бизнесийн улс төр дэх нөлөөг хязгаарлах, олигархийг хязгаарлах, улс төрчид рүү чиглэсэн хандив урсгалыг багасгахад чиглэгдэнэ. Ингэхдээ Парламентад (国会 Kokkai) 5 -аас доошгүй суудал авсан байх бөгөөд иргэн бүрээс 250 иен байхаар бодож олгоно.

Сонгуулийн байгууллагын тухай хуулийн зорилого нь нам, нэр дэвшигчийн сонгуулийн компанийн санхүүжилтын орлого, зарлагыг хянах тэдгээрийн хязгаарлалтыг тогтооход оршино. Төлөөлөгчдийн танхимын сонгуульд нэр дэвшигч бүр тухайн нэр дэвшиж буй сонгуулийн тойрогт бүртгэлтэй сонгогч бүрийг 15 иенээр бодож дээр нь 19 сая 100 мянга хүртэл иенийн зардал гаргах, харин Зөвлөхүүдийн танхимын сонгуульд нэр дэвшигч бүр 52 сая иен хүртэл зардал гаргахыг уг хуулиар хүлээн зөвшөөрдөг байна.

Оросын Холбооны Улсын төрийн албанд ашиг сонирхлыг зөрчилдөөнтэй холбоотой харилцааг 2004 онд батлагдсан “Оросын Холбооны Улсын төрийн албаны тухай”[74] хуулийн 19-р зүйлээр Ашиг сонирхлын зөрчлийг зохицуулахаар заасан. Тус хуулийн 19.1-д зааснаар төрийн албан тушаалтан албаны бүрэн эрхээ хэрэгжүүлэх үед түүний хувийн ашиг сонирхол нөлөөлж байгаа, эсхүл нөлөөлж болох, төрийн албан тушаалтны хувийн болон бусдын хуулийн ашиг сонирхол хоорондоо харшилдаж байгаа, эсхүл харшилдаж болох, хуулийн ашиг сонирхолд хохирол учруулах болзошгүй нөхцөл байдлыг ашиг сонирхлыг зөрчил хэмээн заажээ.

Төрийн албанд ашиг сонирхлын зөрчлийг тухайн байгууллагын удирдлага болон тусгайлан

[73] http://202.180.216.26/modules.php?name=News&file=article&sid=1184275

[74] Н. Лүндэндорж. Өдрийн сонин 2007/01/08/ “Олигархийн дарангуйлалаас ардчилалд хүрэх зам”

энэ төрлийн асуудлыг зохицуулахаар байгуулагдсан хороо зохицуулна. Зохицуулах хорооны харилцааг ОХУ -ын Ерөнхийлөгчийн 2007 оны "ОХУ-ын төрийн албан тушаалтны албаны зан байдалд тавигдах шаардлагыг хянах болон ашиг сонирхлын зөрчлийг зохицуулах хорооны тухай"[75] зарлигаар зохицуулна. Төрийн албан тушаалтан үндсэн үүрэг бол хэрэв хувийн ашиг сонирхол нөлөөлж байгаа, эсхүл нөлөөлж болхоор байвал удирдах албан тушаалтандаа бичгээр заавал мэдэгдэх ёстой.

Харин удирдах тушаалтан ашиг сонирхлын зөрчлийг зогсоох, эсхүл зохицуулах арга хэмжээ авна. Хэрвээ тухайн этгээд удирдах тушаалтаны гаргасан шийдвэртэй санал нийлэхгүй байгаа бол Төрийн албан тушаалтны албаны зан байдалд тавигдах шаардлагыг хянах болон ашиг сонирхлын зөрчлийг зохицуулах хороогоор хянуулна. Хорооны бүрэлдэхүүнд удирдах албан тушаалтан болон /эсхүл/ түүний үүрэг гүйцэтгэгч, хэлтэс албадын дарга нараас гадна эрдэм шинжилгээний, боловсролын болон бусад салбарын төлөөлөл бие даасан экспектын хувьд орно.

"Оросын Холбооны Улсын төрийн албаны тухай" хуулийн 16.1 -д төрийн албанд орж болохгүй, төрийн албан тушаалтан нь төрийн албанд байж болохгүй нийт 9 хориглосон нөхцөлийг заасан байна. Тэдгээрийн нэг нь хэрэв албан үүргийн хувьд нэг нь нөгөөдөө шууд захирагдах буюу шууд хяналт тавих албан тушаалтантай гэр бүл эсхүл садангийн хүн нь тухайн ажлын албаны нэгжид хамт ажиллахаар бол иргэнийг төрийн албан тушаалд авч ажиллуулахыг хориглосон нь Монгол Улсын Төрийн албаны тухай хуулийн 16.2.3 -т заасантай адил байна.

Хавсралт 1.

НЭГ ТАНХИМТАЙ ПАРЛАМЕНТТАЙ УЛСУУД

	Улсын нэр	Хууль, тогтоолыг батлах журам	Хяналт тавих субьект
		Парламентад 2 субъект хяналт тавина.	
1.	Вануату	Хуулийн төслийг парламент баталж Ерөнхийлөгч 14 хоногийн дотор батламжилна. Хэрэв тухайн хууль Үндсэн хуультай зөрчилдөж байна гэж үзвэл Ерөнхийлөгч Дээд шүүхэд хандах ба Дээд шүүх үндэслэлтэй гэж үзвэл хууль нийтлэгдэхгүй.	Ерөнхийлөгч, Дээд шүүх
2.	Кирибати	Хуулийн төслийн 2 удаагийн хэлэлцүүлгээр ердийн олонхийн саналаар хууль баталж, Ерөнхийлөгчид өргөн мэдүүлнэ. Хэрэв Ерөнхийлөгч хориг тавибал парламент дахин хэлэлцэж шийдвэрлэнэ. Ерөнхийлөгч уг хуулийн төслийг хүлээн зөвшөөрөхгүй бол тухайн хууль Үндсэн хуультай хэрхэн нийцэж байгааг хянуулахаар Дээд шүүхэд мэдүүлнэ. Хэрэв Дээд шүүхээс Үндсэн хуульд нийцэж байгаа тухай шийдвэр гаргавал Ерөнхийлөгч уг хуулийг батламжилна. Үндсэн хуультай эс нийцсэн тохиолдолд парламент дахин хэлэлцэнэ.	Ерөнхийлөгч, Дээд шүүх
3.	Кот-д'Ивуар	Хуулийн төслийг гишүүдийн олонхи нь оролцож, олонхийн саналаар төслийг батална. Органик хуулийн төслийг парламент 2/3-ын саналаар батлах бөгөөд Үндсэн хуулийн шүүхээс Үндсэн хуулийг зөрчөөгүй гэсэн дүгнэлт гарсны дараа хүчин төгөлдөр болно. Үндсэн хуулийн шүүх болон парламенттай урьчилан зөвшилцөж гаргасан эрх зүйн хэм хэмжээ тогтоосон ерөнхийлөгчийн зарлигийг батламжилна.	Ерөнхийлөгч, Үндсэн хуулийн шүүх

[75] Япон Улсын Үндсэн хууль. Орчуулсан П.Амаржаргал (2011) х 4

4.	Мали	Өргөн баригдсан хуулийн төслийг жилд 2 удаа болдог ээлжит чуулган, Ерөнхий сайд, гишүүдийн олонхийн хүсэлтээр хийдэг ээлжит бус чуулган, Ерөнхийлөгчийн зарлигаар хийдэг тусгай чуулганы хуралдаанаар хэлэлцэж, олонхийн саналаар батална. Парламентаар хэлэлцэж батлагдсан органик хууль Үндсэн хуулийн шүүхээс Үндсэн хуульд харшлаагүй гэсэн дүгнэлт гарсны дараа хүчин төгөлдөр болно. Улсын төсвийн тухай хуулийг жил бүр 3 сарын туршид хянан хэлэлцэх, засаг захиргааний бүх түвшинд аудитын шалгалт оруулах зэрэг хэлбэрийг ашигладаг.	Ерөнхийлөгч, Үндсэн хуулийн шүүх
		Парламентад 1 субъект хяналт тавина.	
5.	Бангладеш	Хуулийн төслийг 3 удаагийн хэлэлцүүлгээр хэлэлцэж батална. Парламентаар баталсан хуулийг Ерөнхийлөгч соёрхон батална.	Ерөнхийлөгч
6.	Замби	Парламент хуулийн төсөлд 3 удаагийн хэлэлцүүлэг хийж, олонхийн саналаар баталсны дараа Ерөнхийлөгчид батламжлуулахаар шилжүүлнэ. Ерөнхийлөгч Үндэсний ассамблейн баталсан хуулийг батламжлах эсвэл бүхэлд нь буюу зарим зүйл заалтад нь хориг тавих шийдвэр гаргана. Ерөнхийлөгч хориг тавьж буцаасан төслийг парламент хэлэлцэн хүлээж авсан бол Ерөнхийлөгч батламжлах ба хүлээж аваагүй бол 21 хоногийн дотор хуулийг батламжлах эсвэл Парламентыг тараах шийдвэр гаргана.	Ерөнхийлөгч
7.	Кувейт	Хуулийн төслийг Үндэсний Ассамблейгаар батлуулж, Эмир соёрхон батална. Гишүүд хууль санаачлах эрхтэй бөгөөд хуулийн төсөл Үндэсний Ассамблейгаас буцаагдсан тохиолдолд түүнийг Үндэсний Ассамблейн уг чуулганаар дахин хэлэлцдэггүй.	Эмир
8.	Люксенбург	Нийт гишүүдийн олонхийн саналаар хуулийн төслийг батлах журамтай. Төрийн зөвлөл парламентад зөвлөх үүрэгтэй ажиллах бөгөөд төслийн талаар парламент төрийн зөвлөлийн санал зөрвөл 3 сарын дараа дахин санал хураалтад оруулах журамтай.	Төрийн зөвлөл
9.	Маршаллын арлууд	Парламент хуулийн төслийг 3 удаагийн хэлэлцүүлгээр батална. Хэрэв парламент шинээр сонгогдсон Ерөнхийлөгчийг 2 удаа баталж чадаагүй болон Ерөнхийлөгчийн сонгуулийн дараа 30 хоногийн дотор Засгийн газрын танхимыг бүрдүүлж чадаагүй тохиолдолд Ерөнхийлөгч парламентыг тараах эрхтэй.	Ерөнхийлөгч
10.	Микронезийн улсууд	Конгресс баталсан хуулиа Ерөнхийлөгчид өргөн мэдлүүлнэ. Ерөнхийлөгч 10 хоногийн дотор уг хуулийг батламжилах ба эсхүл буцаана. Заасан хугацаанд Ерөнхийлөгч хуулийг буцаагаагүй тохиолдолд Конгрессын баталсан хууль хүчин төгөлдөр болно.	Ерөнхийлөгч
11.	Мозамбик	Өргөн барьсан төслийг эхлээд Парламентын байнгын хороо, холбогдох байнгын комиссын хурлаар хэлэлцсэний дараа чуулганы нэгдсэн хуралдаанаар хэлэлцэж олонхийн саналаар батална. Парламентын нэгдсэн хуралдаан гишүүдийн олонхи нь оролцсоноор хүчин төгөлдөр байна. Парламентын нэгдсэн хуралдаанаар Ерөнхийлөгч, Парламентын байнгын комисс, Засгийн газар төслийг хэлэлцүүлдэг байна.	Ерөнхийлөгч
12.	Самоа	Хуулийн төслийг нийт гишүүдийн олонхийн саналаар батална. Хуулийн төслийг парламентаар баталсаны дараа төрийн тэргүүнд өргөмжилнө. Төрийн тэргүүн уг хуулийг батламжилснаар хууль хүчин төгөлдөр болно.	Төрийн тэргүүн
13.	Сингапур	Хуулийн төслийг 3 удаагийн хэлэлцүүлэг хийж олонхийн саналаар баталдаг. Парламентын баталсан хуулийг Ерөнхийлөгч сайшаасны дараа хүчин төгөлдөр мөрдөнө. Ерөнхийлөгчид хууль шилжүүлсний дараа Ерөнхийлөгчийн дэргэдэх Үндэсний цөөнхийн эрх ашгийг хамгаалах зөвлөл авч хэлэлцэн шийвэр гаргасныг үндэслэн Ерөнхийлөгч хуулийг сайшаах, үл сайшаах шийдвэрийг гаргана.	Ерөнхийлөгч

14.	Сьерра-Леоне	Үндсэн хуульд харшлаагүй улс орны хэмжээний ямар ч асуудлаар өргөн баригдсан төслийг анхны хэлэлцүүлгийн дараа хэвлэлд нийтлүүлж байх журамтай бөгөөд хуулийн төслүүдийг нэгдсэн хуралдаанд 2-3 удаагийн хэлэлцүүлэгт оруулан хэлэлцэж батлах журамтай. Нэгдсэн хуралдаанд гишүүдийн ирц j-ээс дээш ирсэн байвал асуудлыг хэлэлцэж эхлэх бөгөөд гишүүдийн олонхийн саналаар батлагдсанд тооцдог байна. Парламент хэлэлцэж баталсан төслийг ерөнхийлөгч батламжилсан тохиолдолд хүчин төгөлдөр болно. Хуулийг Ерөнхийлөгч дахин хэлэлцүүлэхээр буцаасан тохиолдолд парламентын гишүүдийн 2/3-ын саналаар батлагдвал хууль шууд хүчин төгөлдөр болно.	Ерөнхийлөгч
15.	Швед	Хуулийн төслийг парламентын нэгдсэн хуралдаанаар 2 удаагийн хэлэлцүүлэг хийж батлах журамтай. Хуулийн төслийн эхний хэлэлцүүлгийн дараа Үндсэн хуулийн хорооноос төсөл Үндсэн хуульд нийцэж байгаа эсэх талаархи дүгнэлтийг танилцуулна. Хэрэв Үндсэн хуульд харшилж байвал төслийг Үндсэн хуулийн байнгын хороонд буцаана.	Үндсэн хуулийн шүүх тавина.
16.	Шинэ Зеланд	Хуулийн төслийг 3 удаагийн хэлэлцүүлгээр хэлэлцэж батална. Төлөөлөгчдийн танхимын баталсан хуулийг Хатан хаан болон түүний өргөмжит Амбан захирагч баталснаар хууль хүчин төгөлдөр болно.	Хатан хаан, өргөмжит Амбан захирагч
17.	Экваторын Гвиней улс	Парламентын баталсан хуулийг Ерөнхийлөгч батламжилснаар хүчин төгөлдөр болно. Ерөнхийлөгч хуулийг бүхэлд нь буюу зарим хэсгийг нь дахин 2,3 дугаар хэлэлцүүлэг хийлгэхээр буцааж болно.	Ерөнхийлөгч
		Хуулийн төслийг Парламент дангаараа батлана.	
18.	Болгар	Хэрэв өөр өөр өдөр болсон нийт 3 удаагийн санал хураалтаар бүх ардын төлөөлөгчдийн 3/4-с доошгүй нь дэмжсэн санал өгвөл Үндсэн хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулна. Нэмэлт, өөрчлөлт оруулах санал нь ардын төлөөлөгчдийн 3/4 санал аваагүй боловч түүний төлөө 2 сараас доошгүй, 5 сараас дээшгүй хугацаанд ардын төлөөлөгчдийн дийлэнх олонх нь дахин санал өгвөл хүчин төгөлдөрт тооцогддог.	
19.	Грек	Хуулийн төслийг эхний хэлэлцүүлгээр зүйлчлэн хэлэлцэх ба 2 дахь хэлэлцүүлгээр зарчмын саналаар санал нэг бүрчлэн хурааж, төслийг бүхэлд нь баталдаг. Хуралдааны ирц бүх гишүүдийн 1/4-ээс дээш байх бөгөөд төслийг олонхийн саналаар батлах журамтай.	
20.	Гүрж	Хуулийн төслийг 3 удаагийн хэлэлцүүлгээр оруулж батлана. Хууль нь батлагдсанаас хойш 15 хоногийн дараа “Парламентын тайлан “ сэтгүүлд хэвлэгдсэнээр хүчин төгөлдөр болно.	
21.	Дани	Парламент хуулийн төслөөр 3 хэлэлцүүлэг хийх журамтай. Хуралдаан 2/5-ийн ирцтэй бол хүчин төгөлдөр байна. Парламентын бүрэн эрхийн хугацаа дуусахад хэлэлцэгдээгүй үлдсэн төслийг хууль санаачлагчид татан авах журамтай.	
22.	Израиль	Хуулийн төслийг 3 үе шаттай хэлэлцэн батална. Эхний хэлэлцүүлгээр хуулийг хэлэлцэх эсэхийг шийдвэрлэн холбогдох Байнгын хороонд шилжүүлдэг. 2 дахь шатанд Байнгын хороогоор хэлэлцсэн хуулийн төслийг зүйл дараалан хэлэлцэж санал хураадаг. 3 дахь хэлэлцүүлгээр хуулийн төслийг уншин санал хурааж баталдаг.	
23.	Индонези	Хуулийн төслийг Төлөөлөгчдийн зөвлөл хоёр үе шаттай хэлэлцдэг. 1-р үе шат нь Хорооны үе шат буюу Байнгын болон түр хороо Засгийн газартай хамтран хэлэлцдэг бол 2-р үе шатанд төслийг бүхэлд нь хэлэлцэн баталдаг. Энэ хоёр үе шатнаас өмнө парламент дахь фракцууд хуулийн төслийг хэлэлцдэг байна.	
24.	Ирак	Хуулийн төслүүдийг хэлэлцэж, гишүүдийн олонхи оролцсон санал хураалтаар олонхийн саналаар батлагддаг.	
25.	Иран	Хуулийн төслийг Засгийн газрын хамтын саналаар, парламентын 15-аас доошгүй гишүүн хамтран хуулийн төсөл санаачилж Исламын Зөвлөх Хуралд өргөн барина. Үндсэн хуульд зааснаар хууль тогтоох эрх мэдлийг шилжүүлж болохгүй ч онцгой нөхцөлд тодорхой хязгаартайгаар дотоод комисс хууль гаргах бүрэн эрхтэй гэж заасан байна.	

26.	Кабо-Верде	Засгийн газрын илтгэл мэдээллийг сонсох, парламентын гишүүд, бүлэг, Засгийн газрын боловсруулсан улсын төсвийн зардлыг өсгөх, орлогыг бууруулах асуудал болон хуулийн төслөөр, 10 мянгаас доошгүй иргэдийн шууд санаачлагаар ард нийтийн санал асуулга явуулах асуудлыг хэлэлцэж, парламентын гишүүдийн олонхи нь хуралд оролцсон тохиолдолд 2/3-ын саналаар шийдвэрлэнэ.	
27.	Киргизстан	Хууль, бусад шийдвэрийг хуралдаанд оролцогчдын олонхиор батлах боловч дэмжсэн гишүүдийн тоо 50-аас бага байж болохгүй. Үндсэн хууль болон үндсэн хуулийн байгууллын тухай хуулиуд, улсын хилийг өөрчлөх тухай хуулийг гурваас доошгүй удаа хэлэлцэж, 2/3 доошгүйн саналаар батлах буюу нэмэлт, өөрчлөлт оруулна.	
28.	Кипр	Хуулийн төслийг эхлээд байнгын хороонд шилжүүлж хэлэлцүүлэн холбогдох дүгнэлт гарсны дараа нэгдсэн хуралдаанаар гишүүдийн 1/3-ийн оролцоноор хэлэлцүүлэг хийж, хуралд оролцсон гишүүдийн олонхийн саналаар шийдвэрлэх журамтай.	
29.	Литва	Сейм хууль болон бусад шийдвэрийг хуралдаанд оролцогчдын ердийн олонхиор батлах бөгөөд нийт гишүүдийн талаас илүү нь ирснээр хуралдаан хүчин төгөлдөр болно.	
30.	Лихтенштейний Вант улс	Парламентын шийдвэр хуралд оролцсон гишүүдийн 2/3-с доошгүйн саналаар хүчин төгөлдөр болох бөгөөд гишүүдийн олонхийн саналаар батлагдах ёстой. Дэмжсэн болон эсэргүүцсэн санал тэнцсэн тохиолдолд парламентын тэргүүний саналаар, сонгуулийн асуудлаар бол санал хураалтын 3 дахь үеийн дараа шийдвэрлэгдэнэ.	
31.	Македон	Хурал нийт гишүүдийн талаас илүү нь оролцсоноор хүчин төгөлдөр болох бөгөөд шийдвэрийг хуралдаанд орлцогчдын ердийн олонхиор батлана. Гэвч эдгээр дэмжигчдийн тоо нь нийт депутатын 2/3-с бага байж болохгүй. Хуулийг 3 удаагийн хэлэлцүүлгээр хэлэлцэж батлана. Хууль батлагдсанаас хойш 7 хоногийн дараа “БН Македон Улсын албан мэдээ” сэтгүүлд хэвлэгдсэнээр хүчин төгөлдөр болно.	
32.	Мальдив	Үндсэн хуульд оруулах нэмэлт, өөрчлөлтийн тухай хуулийг Үндсэн хуульд заасны дагуу, бусад хууль тогтоомж, тэдгээрт оруулах нэмэлт, өөрчлөлтийн тухай хуулийг Исламын номлолд нийцүүлэн батлах үүрэгтэй. Парламентын нэгдсэн хуралдааны ирц 25 хувь байна.	
33.	Мальт	Парламент хуулийн төслийг танхимын бүх гишүүдийн 2/3-с доошгүй хувь нь дэмжсэнээр батална. Төлөөлөгчдийн танхимын хурлын ирц 15 гишүүнээс бүрдэх бөгөөд хуралдааны даргалагч хурлын ирцэнд хамаарахгүй.	
34.	Португал	Хуулийн төслийг нэгдсэн хуралдаанаар 2 удаагийн хэлэлцүүлэг хийж, хэлэлцүүлэг тус бүрээр санал хураах Үндсэн хуульд өөрөөр заагаагүй бол бүх гишүүдийн олонхийн саналаар батлана.	
35.	Турк	Хуулийн санаачлах эрх Засгийн газар болон парламентын гишүүдэд хадгалагдах бөгөөд хуулийн төслийг эхлээд мэргэшсэн хороо судлан тайлангаа гаргаад парламентын чуулганаар хуулийн төслийг бүхэлд нь хэлэлцдэг. Чуулганаар бүхэлд нь хэлэлцсэний дараа асуулт, хариулт явуулах ба дараа нь зүйл бүрчлэн хэлэлцэхээр санал хураана. Түүний дараа дахин хуулийн төслөөр бүхэлд нь санал хураана.	
36.	Хойд Солонгос	Засгийн газрын өргөн барих хуулийн төслийг эхлээд Төрийн зөвлөл шүүн хэлэлцдэг. Үндэсний Ассамблейн баталсан хуулийн төслийг Засгийн газарт хүргүүлж, Ерөнхийлөгч уг хуулийг 15 хоногийн дотор зарлан тунхаглана.	

37.	Хятад	БХАТИХ нь Үндсэн хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах, Үндсэн хуулийн биелэлтэнд хяналт тавих, эрүү, иргэн, төрийн төв байгууллагын тухай болон бусад шаардлагатай хууль дүрмийг батлах, Ерөнхийлөгч, Дэд ерөнхийлөгчийг сонгох, Төрийн зөвлөлийн Ерөнхий сайд, түүний орлогчид сайд нар, Ерөнхий хянан шалгагч, Төрийн зөвлөлийн Ерөнхий нарийн бичгийн даргыг томилохоор Улсын дарга, Ерөнхий сайдын оруулсан саналыг шийдвэрлэх, Цэргийн төв комисс, болон бусад төв комиссын даргыг сонгох талаар Улсын даргын оруулсан саналыг зөвшөөрөх, Дээд шүүхийн Ерөнхий шүүгч, Ерөнхий прокурорыг сонгох, улс ардын аж ахуй, нийгмийн хөгжлийн төлөвлөгөөг батлах, гүйцэтгэлийн тайланг хэлэлцэх, улсын төсөв, гүйцэтгэлийн тайланг батлах, Байнгын хорооноос баталсан шаардлагагүй гэж үзсэн эрхийн актуудыг хүчингүй болгох, төв Засгийн газар шууд хамаарах муж, өөртөө засах эрх бүхий тойрог, хошуу, онцгой эрх бүхий мужийг батлах, дайн ба энхийн асуудлыг хэлэлцэн шийдвэрлэнэ. Үндсэн хуулийн нэмэлт, өөрчлөлтийн тухай хуулийг бүх депутатуудын 2/3-оос дээшхийн саналаар, бусад асуудлыг депутатуудын олонхи нь оролцсон хуралдаанаар олонхийн саналаар баталдаг.	
38	Сейшелийн арлууд	Хууль тогтоох эрх мэдлийг хэрэгжүүлэх хүрээнд Засгийн газар, Үндэсний ассамблейн гишүүдийн санаачилсан хуулийн төслийг хэлэлцэж батлахдаа хэлэлцүүлэгт гишүүдийн олонхи нь оролцох бөгөөд Үндсэн хуульд тусгайлан зааснаас бусад тохиолдолд санал хураалтад оролцсон гишүүдийн олонхийн саналаар төслийг батлагдсанд тооцох журамтай.	
39.	Уганда	Парламент нэгдсэн хуралдаанаар Засгийн газраар хэлэлцүүлж, байнгын хорооноос дүгнэлт гаргасан төслийг хэлэлцэж батална. Парламентын хуралдаанд гишүүдийн 1/3 нь ирсэн бол төслийн хэлэлцүүлэг эхлэх бөгөөд санал хураалтаад хэлэлцэж буй асуудлын онцлогоос хамаарч гишүүдийн олонх (2/3, 3/4 гм өөр өөр)-ийн саналаар баталдаг.	
40.	Финланд	Хуулийн төслийг 2 удваагийн хэлэлцүүлэгт оруулж, олонхийн саналаар баталдаг.	
41.	Эритрей	Хууль тогтох чиг үүргээ жил бүр хуралддаг ээлжит чуулган, Ерөнхийлөгч, Парламентын дарга, парламентын гишүүдийн 1/3-ийн саналаар хуралддаг онцгой чуулганы хуралдаанаар өргөн баригдсан төслийг хэлэлцэнэ. Парламентын гишүүдийн олонхи нь оролцсон хуралдаанаар энэхүү хэлэлцүүлгийг хийх бөгөөд Үндсэн хуульд өөрөөр заагаагүй бол хуралд оролцсон гишүүдийн олонхийн саналаар батлах журамтай.	

* * *

Хавсралт 2.

ХОЁР ТАНХИМТАЙ ПАРЛАМЕНТТАЙ УЛСУУД

№	Улсын нэр	Хууль, тогтоолыг батлах журам	Хяналт тавих субьект
		Ерөнхийлөгч эсхүл Хаан, Парламентын дээд болон доод танхим	
1.	Беларус	Хуулийн төслийг Төлөөлөгчийн танхим, дараа нь Төрийн зөвлөл хэлэлцэх бөгөөд нийт гишүүдийн олонхийн саналаар батлана. Төлөөлөгчдийн танхимын нийт гишүүдийн олонхийн саналаар батлаж, Төрийн зөвлөлийн олонхи сайшааснаар хууль хүчин төгөлдөр болно. Төрийн зөвлөл хуулийг буцаавал танхимуудын төлөөллөөс бүрдсэн зөвшилцөх комисс хуулийн төслийг дахин боловсруулж хоёр танхимд хүргүүлнэ. Уг төслийг Төлөөлөгчдийн танхимын нийт гишүүдийн 2/3-оос доошгүй нь дэмжвэл хууль батлагдсанд тооцно. Ингэж батласан болон ердийн журмаар буюу Төлөөлөгчдийн танхимын батлаж, Төрийн зөвлөлийн сайшаасан хуулийг 10 хоногийн дотор Ерөнхийлөгчид гарын үсэг зурсанаар хүчин төгөлдөр болно.	Ерөнхийлөгч Төрийн зөвлөл Төлөөлөгчдийн танхим

2.	Бельги	Бельги улсын Хаан, Төлөөлөгчдийн танхим, Сенат нь тус бүрдээ хууль тогтоох эрх мэдэлтэй. Ингэхдээ хуулийн төслөөс хамаарч дараах дараалаар хэлэлцэнэ: Хааны санаачилсан хуулийн төслийг Төлөөлөгчдийн танхим хэлэлцээд Сенат руу шилжүүлнэ. Хааны санаачилсан хуулийн төсөл нь олон улсын гэрээтэй холбоотой бол Сенат хэлэлцээд Төлөөлөөгчдийн танхим руу шилжүүлнэ. Хуульд заасан зарим тохиолдолд Сенат, Төлөөлөгчидийн танхим хоёр адил тэгш эрхтэй байна. Хуулийн төслийг хүлээж авснаас хойш 15 хоногийн дотор 15-аас доошгүй Сенатын гишүүний шаардсанаар. Сенат 60 хоногийн дотор шалгаад хуулийн төсөлд нэмэлт өөрчлөлт оруулахгүй тухай, эсхүл хуулийн төсөлд нэмэлт өөрчлөлт оруулсаны дараа батлах тухай гэсэн хоёр шийдвэрийн аль нэгийг гаргана. Хэрэв Сенат заасан хугацаанд уг хуулийн төсөлд саналаа илэрхийлээгүй, эсхүл Төлөөлөгчдийн танхимын гаргасан шийдвэрт нэмэлт, өөрчлөлт оруулахгүй тухай шийдвэр гаргасан бол уг хуулийн төслийг Төлөөлөгчдийн танхим Хаанд өргөн барина. Хэрэв Сенат уг хуулийн төсөлд нэмэлт, өөрчлөлт оруулсан бол уг нэмэлт өөрчлөлтийн зарим хэсгийг болон бүхэлд нь эсэргүүцэх тухай, эсхүл батлах тухай аль нэг шийдвэрийг гаргуулахаар Төлөөлөгчдийн танхим руу буцаана. Сенатаас нэмэлт өөрчлөлт орж буцаагдсан хуулийн төслийг Төлөөлөгчдийн танхим дахин хэлэлцэж, нэмэлт өөрчлөлт оруулаад эргүүлээд Сенат руу шилжүүлнэ. Сенат үүнийг хүлээж аваад 50 хоногийн дотор Төлөөлөгчдийн танхимын оруулсан нэмэлт өөрчлөлтийг хүлээн зөвшөөрсөн тухай, эсхүл дахин нэмэлт өөрчлөлт оруулсан хуулийн төслийг батлах тухай шийдвэрийн аль нэгийг гаргана. Хэрэв Сенат заасан хугацаанд уг хуулийн төслийн талаархи саналаа илэрхийлээгүй, эсхүл Төлөөлөгчдийн танхимын оруулсан нэмэлт өөрчлөлтийг хүлээн зөвшөөрсөн бол Төлөөлөгчдийн танхим уг хуулийн төслийг Хаанд өргөн барина.	Хаан Дээд танхим – Сенат Доод танхим – Төлөөлөгчдийн танхим
3.	Их Британи, Умард Ирландын Нэгдсэн Вант Улс	Хуулийн төслийг парламентын аль ч танхимд өргөн барьж болох боловч практик дээр хуулийн төслийг эхлээд Нийтийн танхимд 3 удаа хэлэлцсэний эцэст баталсан тохиолдолд Лордуудын танхимд хэлэлцүүлэхээр шилжүүлдэг. Аливаа хуулийн төсөл нь парламентын хоёр танхимаар хоёулангаар нь батлагдах ёстой ба хаан буюу хатан хаан зөвшөөрсний дараа хууль хүчин төгөлдөр үйлчилж эхэлнэ. Хуулийн төслийн хэлэлцүүлгийг хийхэд танхимын 40-өөс доошгүй гишүүн оролцох ёстой, харин хуулийн төслийг танхимын гишүүдийн олонхийн саналаар баталдаг. Хуулийн төсөл батлагдсаны дараа түүнийг Лордуудын танхимд шилжүүлдэг ба тэнд мөн л ийм журмаар хуулийн төслийг хэлэлцэж батална. Гэхдээ Лордуудын танхимын хууль тогтоох эрх мэдэл нь Нийтийн танхимаас нэлээд хязгаарлагдмал ба энэхүү хязгаарлалтыг 1911 оны Парламентын тухай хуулиар тогтоожээ.	Хаан буюу хатан хаан Дээд танхим буюу Лордуудын танхим Доод танхим буюу Нийтийн танхим
4.	Итали	Хууль нь батлагдсанаас хойш сарын дотор Ерөнхийлөгч ёсчилоны дараа хуулийг зарлана. Хэрвээ хоёр танхимын гишүүдийн туйлийн олонхи нь хуулийг яаралтай тунхаглах ёстой гэж үзвэл хуульд тунхаглагдах эцсийн хугацааг зааж өгнө. Хуулийн хүчин төгөлдөр болсны дараа нэн даруй нийтлэх ёстой бөгөөд хэрвээ хуульд өөрт нь хүчин төгөлдөр болох хугацааг зааж өгөөгүй бол тус хууль нийтлэгдсэнээр хүчин төгөлдөр болно. Засгийн газар нь зөвхөн хязгаартай хугацаанд буюу тусгай зорилгоор хууль тогтоох чиг үүргийг хэрэгжүүлнэ. Тусгай асуудлаар аль нэг танхим хуралдаж байх үед нөгөө танхим нь тухайн асуудлыг авч хэлэлцэнэ. Тусгай асуудлаар хуралдахдаа Ерөнхийлөгч, парламентын дарга болон парламентын гишүүний санаачлагаар хуралдана.	Ерөнхийлөгч Дээд танхим буюу Сенат Доод танхим буюу Төлөөлөгчдийн танхим

5.	Бүгд Найрамдах Ирланд	Хууль тогтоомжийн өргөн баригдсан төслийг хүлээн авсан танхим нь нэгдсэн хуралдаанаар эхлэн хэлэлцэж, нөгөө танхимдаа шилжүүлэн, 2 танхим дараалан хэлэлцэх журамтай. Төслийг хэлэлцсэн сүүлчийн танхим төсөлд ямар нэг өөрчлөлт оруулбал, түүнийг доод танхим эцэслэн батлана. Парламентын 2 танхим дараалан хэлэлцэж баталсан хуулийг Ерөнхийлөгчид үзэглэж, тунхаглан зарлуулахаар шилжүүлнэ.	Ерөнхийлөгч Дээд танхим буюу Сенат Доод танхим буюу Төлөөлөгчдийн танхим
6.	Испани	Хууль тогтоох чиг үүргийг хэрэгжүүлэхдээ өргөн баригдсан төслийг Төлөөлөгчдийн конгресс гишүүдийн олонхи нь оролцсон хурлаар Үндсэн хуульд өөрөөр заагаагүй бол олонхийн саналаар батална, Сенатад шилжүүлнэ. Сенат энэхүү төслийг хэлэлцэж олонхийн саналаар батлах, эсхүл хориг тавина. Төлөөлөгчдийн танхим баталсан хуулийг Эзэн хаанд батламжлуулахаар шилжүүлнэ. Хуулийн төслийн талаар 2 танхим саналын зөрүүтэй асуудлаар нэгдсэн хороо байгуулан ажиллаж, нэгдсэн саналд хүрэхийг эрмэлзэх бөгөөд хориг тавьсан хуулийн төслийг сарын дотор дахин хэлэлцэж, хоригийг хуралд оролцсон гишүүдийн олонхийн саналаар хүлээн авах эсхүл хоригийг нийт гишүүдийн олонхийн саналаар хүлээн авахгүй байх шийдвэр гаргана.	Эзэн хаан Дээд танхим буюу Сенат Доод танхим буюу Төлөөлөгчдийн Конгресс
7.	Зимбабве	Парламентын доод танхим хууль тогтоох чиг үүргээ хэрэгжүүлэхдээ хууль, тогтоомжийн төслийг хэлэлцэж, олонхийн саналаар батлан Сенатад шилжүүлэнэ. Доод танхим батлагдсан хуулийг Ерөнхийлөгчид батламжлуулахаар шилжүүлнэ. Ерөнхийлөгчөөс уг хуулийн төслийг батламжлахгүй буцаасан тохиолдолд төслийг 6 сарын дотор дахин хэлэлцэж батлан Ерөнхийлөгчид батламжлуулахаар дахин хүргүүлнэ. Парламент баталж, Ерөнхийлөгч батламжилсан хуулийг бүх нийтээр мөрдүүлэхээр нийтлүүлнэ.	Ерөнхийлөгч Доод танхим буюу Хурлын танхим Дээд танхим буюу Сенатын танхим
8.	Намиби	Парламентын доод танхим аливаа асуудлыг хэлэлцэхэд 37 ба түүнээс дээш гишүүн /нийт 72 гишүүн/ оролцох бөгөөд олонхийн саналаар асуудлыг шийдвэрлэнэ. Доод танхим хэлэлцэж баталсан хуулийн төслийг дээд танхимын даргад шилжүүлнэ. Дээд танхимаар хэлэлцэж, хуулийн төслийг зөвшөөрсөн бол батлагдсан хуулийг Ерөнхийлөгчид зөвшөөрөл авахаар хүргүүлнэ. Дээд танхимаар хэлэлцсэн төслөөр саналын зөрүү гарвал доод танхимд дахин хэлэлцүүлэхээр буцаана. Дээд танхимаас ирүүлсэн саналыг доод танхимаар хэлэлцэж, баталсан төслийн хувилбарыг дахин дээд танхимд хүргүүлэх шаардлагагүй бөгөөд хууль батлагдсанд тооцож Ерөнхийлөгчид зөвшөөрөл авахаар хүргүүлнэ. Хэрэв Дээд танхимын бүх гишүүдийн 2/3-ын саналаар оруулсан өөрчлөлтийг доод танхимаар хэлэлцүүлэхээр буцаасан бол доод танхим хэлэлцэж гишүүдийн 2/3-ын саналаар баталсан төсөл хүчин төгөлдөр болох ба 2/3-оос доош санал авсан бол энэ төслийг үргэлжлүүлэн хэлэлцэхгүйгээр хууль санаачлагчид буцаана. Парламентын дээд танхим доод танхимаар хэлэлцэн баталж шилжүүлсэн хуулийн төслийг хэлэлцэхээс гадна бүс нутгийн асуудлаархи хуулийн төслийг доод танхимд санал болгох, Парламентын доод танхимтай санал нийлээгүй асуудлыг 2/3-оос дээшхийн саналаар баталж, энэ тухай илтгэлдээ оруулна. Доод танхим энэ асуудлыг дахин хэлэлцэж 2/3-оос дээшхийн саналаар зөвшөөрвөл уг асуудал дээд танхимын саналаар шийдвэрлэгдсэнд тооцно.	Ерөнхийлөгч Доод танхим - Үндэсний ассамблей Дээд танхим - Үндэстний зөвлөл

9.	Оросын Холбооны Улс	Холбооны хуулиудыг Төрийн Дум батлаж Холбооны Хурлаар хэлэлцүүлэхээр тав хоногийн хугацаанд шилжүүлнэ. Хэрэв Холбооны Хурлын танхимын нийт гишүүдийн талаас илүү нь дэмжсэн буюу 14 хоногийн дотор Холбооны Хурлаар хэлэлцэгдээгүй бол холбооны хууль Холбооны Хурлаар зөвшөөрөгдсөнд тооцогдоно. Харин холбооны хуулийг Холбооны Хурлын танхим буцаасан тохиолдолд үүссэн санал зөрөлдөөнийг арилгахын тулд зохицуулах комиссыг байгуулж ажиллуулсны дараа холбооны хуулийг Төрийн Думаар дахин хэлэлцүүлж болно. Холбооны Хурлын шийдвэртэй Төрийн Дум санал нийлээгүй бол дахин санал хураалтын үед Төрийн Думын нийт депутатуудын 2/3-оос цөөнгүй нь холбооны хуулийг дэмжсэн бол түүнийг батлагдсанд тооцно. Батлагдсан хуулийг 5 хоногийн хугацаанд Ерөнхийлөгчид хүргүүлнэ. Ерөнхийлөгч хуулийг зөвшөөрсөн тохиолдолд 14 хоногийн дотор баталж, ёсчлох бөгөөд харин буцаавал Төрийн Дум болон Холбооны Хурал уг хуулийг дахин авч хэлэлцэж нийт гишүүдийнхээ 2/3-оос доошгүйн саналаар анхны редакцаар батлагдвал 7 хоногийн хугацаанд Ерөнхийлөгчид хүргүүлнэ. Энэ тохиолдолд Ерөнхийлөгч түүнийг ёсчлох үүрэгтэй.	Ерөнхийлөгч Холбооны зөвлөл Төрийн Дум
10.	Өмнөд Африкийн Бүгд Найрамдах Улс	Парламентын 2 танхим дараалан хэлэлцэж, олонхийн саналаар баталсны дараа Ерөнхийлөгчид батламжлуулахаар шилжүүлдэг. Санхүүгийн холбогдол бүхий хуулийн төслийг зөвхөн доод танхимд өргөн барина. Хуулийн төслийг батлахад 2 танхим санал зөрсөн тохиолдолд тухайн хууль нь Мужийн Үндэсний Зөвлөлд шилжих бөгөөд Үндэсний зөвлөл нь тухайн хуулийг батлах, нэмэлт өөрчлөлт оруулах, эсхүл хуулийн төслийг буцаана. Хэрэв тухайн хууль нэмэлт өөрчлөлт оруулах саналтайгаар батлагдвал уг хуулийг Ерөнхийлөгчөөс зөвшөөрөл авахаар өргөн барина. Хэрэв хуулийг буцаах, нэмэлт өөрчлөлт оруулах саналтайгаар баталвал Үндэсний Ассамблей тухай хуулийг дахин авч хэлэлцэх буюу Мужийн Үндэсний Зөвлөлөөс оруулсан саналыг дахин авч хэлэлцэх буюу эсхүл дахин авч хэлэлцэхгүй байхаар шийдвэрлэж болно. Үндэсний Ассамблейгаас хуулийн нэмэлт өөрчлөлт оруулах саналыг хүлээн авсан бол Ерөнхийлөгчийн зөвшөөрөлд өргөн барина.	Ерөнхийлөгч Дээд танхим - Үндэсний Ассамблей Доод танхим - Мужийн Үндэсний Зөвлөл
11.	Румын Улс	Батлагдсан хуулийн төслийг батламжлуулахаар Ерөнхийлөгчид хүргүүлэх бөгөөд Ерөнхийлөгч 20 хоногийн дотор шийдвэрлэнэ. Хэрэв батламжлахаас татгалзвал парламентаар дахин хэлэлцүүлэхээр нэг удаа буцааж болно. Ерөнхийлөгч тухайн хууль Үндсэн хуульд нийцэж байгаа эсэх талаар Үндсэн хуулийн шүүхэд хандвал тус шүүх хуулийг хүлээн авснаас хойш 10 хоногийн дотор дүгнэлт гаргана.	Ерөнхийлөгч Дээд танхим – Сенат Доод танхим – Төлөөлөгчдийн танхим
12.	Сенегал	Парламентын доод танхим хууль тогтоох эрх мэдлийг хэрэгжүүлэхдээ ердийн хуулийг олонхийн саналаар, органик хуулийн төслийг гишүүдийн 3/5-ийн саналаар баталж Сенатад шилжүүлэх журамтай. Хууль батлагдсаны дараа хуанлийн 6 хоногт багтаж Ерөнхийлөгч болон гишүүдийн 1/10 нь шаардлагатай гэж үзсэн бол Үндсэн хуулийн зөвлөл түүнийг Үндсэн хууль зөрчсөн эсэх талаар хянан үзнэ. Сенат Парламентын доод танхим баталсан хуулийн төслийг хэлэлцэж батлан Ерөнхийлөгчид өргөн барихаас гадна Сенатуудын санаачилсан хуулийн төслийг хэлэлцэж, доод танхимд шилжүүлнэ.	Ерөнхийлөгч Дээд танхим- Үндэсний ассамблей Доод танхим – Сенат
13.	Словени	Үндэсний Хурлын чуулганы хуралдаан нийт гишүүдийн талаас илүү нь оролцсоноор хүчин төгөлдөр болох бөгөөд хууль болон бусад шийдвэрийг хуралдаанд оролцогсдын олонхиор батладаг. Үндэсний Зөвлөл Үндэсний Хурлын баталсан хуулийг дахин хэлэлцүүлэхээр 7 хоногийн дотор буцааж болно. Үндсэн хуульд өөрөөр заагаагүй бол Үндэсний Хурлын нийт депутатын олонхи нь дэмжсэн тохиолдолд уг хуулийг батлагдсанд тооцно. Батлагдсан хуулийг 8 хоногийн дотор Ерөнхийлөгчид хүргүүлнэ.	Ерөнхийлөгч Үндэсний Хурал Үндэсний Зөвлөл

14.	Тунис	Парламент нь хуулийн төслийг хэлэлцэж, ердийн олонхийн саналаар батлах бөгөөд түүнд Ерөнхийлөгч 15 хоногийн дотор хориг тавьж болно. Хориг тавьсан төслийг Парламент 2/3-оос дээшхийн саналаар хүлээн авсанд тооцдог бөгөөд хууль шууд хүчин төгөлдөр болно. Доод танхим өргөн баригдсан хуулийн төслөөр хэлэлцүүлэг хийж, олонхийн саналаар батлагдсан тохиолдолд дээд танхимд хэлэлцүүлэхээр шилжүүлнэ. Дээд танхим хугацаандаа хэлэлцээгүй болон 2 танхим санал зөрсөн асуудлаар нэгдмэл байр сууринд хүрч чадаагүй төслийг доод танхим Ерөнхийлөгчид шууд ёсчлуулахаар өргөн барих эрхтэй. Органик хуулийн төслийг нийт гишүүдийн олонхийн саналаар, ердийн хуулийн төслийг хуралд оролцсон гишүүдийн олонхийн саналаар гэхдээ нийт гишүүдийн 1/3-ээс доошгүйн саналаар батална. Хэрэв Парламентын доод танхимаас шилжүүлсэн төсөлд дээд танхим өөрчлөлт оруулан баталсан бол Ерөнхийлөгчид ёсчлуулахаар өргөн барина. Парламентын дээд танхим органик хуулийн төслийг нийт гишүүдийн олонхийн саналаар, ердийн хуулийн төслийг хуралд оролцсон гишүүдийн олонхийн саналаар гэхдээ нийт гишүүдийн 1/3-ээс доошгүйн саналаар батална.	Ерөнхийлөгч Дээд танхим – Депутатуу-дын танхим Доод танхим – Зөвлөхүү-дийн танхим
15.	Этиоп	Доод танхим нь хуулийг батлахдаа олонхийн саналаар батлах бөгөөд баталсан хуулийг гарын үсэг зуруулахаар Ерөнхийлөгчид өргөн барина. Ерөнхийлагч өргөн барьсан хуульд 15 хоногт гарын үсэг зурна. Хэрэв Ерөнхийлөгч 15 хоногийн дотор гарын үсэг зураагүй бол түүний гарын үсэггүйгээр тухайн хууль хүчин төгөлдөр болно. Дээд танхим өргөн барьсан төслийг хэлэлцэж шийдвэрлэх бөгөөд хуралдаанд гишүүдийн 2/3-оос дээшхи нь оролцож, олонхийн саналаар шийдвэрлэнэ.	Ерөнхийлөгч Дээд танхим - Холбооны Танхим Доод тан-хим- Ардын Төлөөлөгчдийн Танхим
16.	Бүгд Найрам-дах Франц Улс	Танхимын товчооноос хуулийн төслийг 3 үе шатыг дамжин батлагдана. Хэрэв парламентын аль нэг танхим хуулийн төслийг батлахгүй буцаавал 4-5 дахь хэлэлцүүлгийг хийж болно. Өргөн барьсан төслийн талаар 2 танхимын хооронд саналын зөрүү гарвал Ерөнхий сайдын хүсэлтээр хамтарсан адил тооны гишүүдээс бүрдсэн комисс байгуулж хэлэлцэх бөгөөд нэгдсэн саналд хүрсэн төслийг 2 танхим дахин хэлэлцэж шийдвэрлэнэ. Энэ тохиолдолд саналын зөрүү гарвал Ерөнхий сайд Парламентын доод танхимд батлах хүсэлт тавьж тэрээр эцэслэн шийдвэрлэнэ. Хууль батлагдсаны дараа түүнийг Ерөнхийлөгч ёсчилдог ба тэрээр 15 хоногийн дотор уг хуулийг дахин хэлэлцэхийг шаардах эрхтэй байна. Үүний тулд Ерөнхийлөгч тунхаг гаргана.	Ерөнхийлөгч Дээд танхим – Сенат Доод танхим - Үндэсний ассамблей
17.	Чех	Хуулийн төслийг батлахдаа түүнийг хоёр танхим хоёулаа хүлээн зөвшөөрөх учиртай. Эхлээд Депутатуудын танхим дараа нь Сенат төслийг хэлэлцэж нийтлэг журмын дагуу хууль батлахын тулд нийт депутат болон сенатчаас 1/3-ээс доошгүй нь байлцаж депутат болон сенатчдын олонхиор батлах шаардлагатай. Хуулийг Депутатуудын танхим батласны дараа түүнийг батлуулахаар Сенатад хүргүүлнэ. Сенат нь депутатуудын танхимаар батлагдсан хуулийг 30 хоногийн хугацаанд судлан үзэж шийдвэрээ гаргах ёстой. Хэрэв Сенат хуулийг дэмжвэл түүнийг Ерөнхийлөгчид ёсчлуулахаар хүргүүлнэ. Мөн дээрх хугацаанд Сенат хуулийн талаар ямар нэг шийдвэр гаргаагүй бол түүнийг Сенатаар батлагдсанд тооцно. Сенат нь Депутатуудын танхимын батласан хуулийг дэмжихээс татгалзвал Депутатуудын танхим Сенатын хоригийг нийт депутатуудын олонхийн саналаар давж болдог. Сенатаас гадна тус улсын Ерөнхийлөгч парламентын баталсан хуульд 15 хоногийн дотор хориг тавьж болно. Энэ тохиолдолд Ерөнхийлөгчийн хоригийг давах журам нь Сенатын хоригийг давах журамтай адил байдаг.	Ерөнхийлөгч Депутатуу-дын танхим Сенат
		Парламентын Дээд болон доод танхим	

18.	Конго Улс	Хуулийн төслүүдийг доод, дээд танхим дараалан чуулганы хуралдаанаар хэлэлцэж, гишүүдийн 2/3 нь оролцсон тохиолдолд хуралд оролцсон гишүүдийн олонхийн саналаар батлах журамтай. 2 танхимын хооронд хэлэлцэж буй асуудлаар саналын зөрүү гарвал доод танхимын гишүүдийн туйлын олонхийн саналаар баталсан шийдвэр давуу эрхтэй байдаг.	Доод танхим - Үндэсний ассамблей Дээд танхим - Сенат
19.	Конго Улс	Хууль тогтоох чиг үүргийг хэрэгжүүлэхдээ парламентад хэлэлцүүлэхээр оруулсан хуулийн төслийг 2 танхим дараалан хэлэлцэж батлах журамтай. Парламент Ерөнхийлөгч болон гишүүдийн санаачилсан хуулийн төслийг 20 хоногийн дотор танхимуудын холбогдох байнгын хороогоор хэлэлцүүлсний дараа нэгдсэн хуралдаанд оруулж, олонхийн саналаар батлах журамтай. Хуулийн төслөөр парламентын танхимуудын хооронд саналын зөрүү гарвал Засгийн газраас танхимуудын хамтарсан комисс байгуулж нэгдсэн саналд хүрэх талаар хүсэлт тавина. Үүний дагуу комисс нэгдсэн саналд хүрээгүй бол доод танхим эцэслэн шийдвэрлэх журамтай.	Доод танхим - Үндэсний ассамблей Дээд танхим - Сенат
20.	Лесото Улс	Доод танхим нь хуулийн төслөөр хэлэлцүүлэг хийж олонхийн саналаар батлан Сенатад шилжүүлнэ. Сенатад өөрчилсөн зүйл заалтыг Доод танхим зөвшөөрсөн ч эс зөвшөөрсөн ч тэр парламентын эцсийн шийдвэр байна. Сенат доод танхимын баталсан хуулийг тоймлон хэлэлцэж батлах бөгөөд хууль санаачлах эрх эдлэхгүй.	Доод танхим - Үндэсний ассамблей Дээд танхим – Сенат
21.	Марокко Улс	Өргөн мэдүүлсэн хуулийн төслийг доод тахим буюу Төлөөлөгчдийн танхим, дээд танхим буюу Зөвлөхүүдийн танхим хоёулаа хэлэлцэж, олонхийн саналаар шийдвэр гаргана. Парламентын доод танхим хэлэлцэж олонхийн саналаар шийдвэрлэсэн төслийг Парламентын дээд танхимд шилжүүлнэ. Парламентын 2 танхим хуулийн төслийг тус бүр 2 удаа хэлэлцсэн ч саналын зөрүүтэй асуудал гарсан бол уг асуудлаар адил тооны гишүүд оролцсон хамтарсан комисс байгуулж, Засгийн газартай хамтран үндэслэлийг нь сонсож, эцсийн шийдвэр гаргана. Органик хуулийн төслийг 2 танхим заавал хэлэлцэнэ.	Доод танхим - Төлөөлөгчдийн танхим Дээд танхим - Зөвлөхүүдийн танхим
22.	Польш	Сейм хуулийн төслийг гурван удаагийн хэлэлцүүлгээр хэлэлцэж батална. Сенат Сеймийн батласан хуулийг хүлээн авсан өдрөөс эхлэн 30 хоногийн дотор, яаралтай бол 14 хонгийн дотор хэлэлцнэ. Сенат тухайн хуулийг шууд батлах эсвэл засвар оруулах, буцаах эрхтэй. Хуульд засвар оруулах, буцаах тухай тогтоол нь Сенатын нийт гишүүдийн талаас илүү нь хуралдаанд оролцож, 3/4 нь дэмжсэнээр хүчин төгөлдөр болно. Харин улсын төсвийн тухай хуулийг хүлээн авснаас хойш 20 хоногийн дотор хэлэлцэж батална. Сеймийн Маршал батлагдсан хуулийг гарын үсэг зуруулахаар Ерөнхийлөгчид хүргүүлнэ.	Сейм Сенат
23.	Швейцарын Холбооны Улс	Өргөн барьсан төслийн талаар 2 танхимын хооронд саналын зөрүү гарвал, түүнийг хэлэлцэж эхэлсэн танхимд нь буцааж, дахин хэлэлцэхдээ нөгөө танхимын саналыг харгалздаг. Үүний дараа дахин саналын зөрүүтэй тохиолдолд зөвшилцөх бага хурал зохион байгуулж, түүний үр дүнд шийдвэр гаргана. Энэ зөвшилцлийн бага хурлаар нэгдсэн шийдэлд хүрэх боломжгүй бол уг асуудлыг хэлэлцэх асуудлын жагсаалтаас хасна.	Доод танхим - Үндэсний Зөвлөл Дээд танхим - Кантонуудын Зөвлөл
		Бусад субъектүүд	

24	Алжир Улс	Үндсэн хуульд заасны дагуу хууль, тогтоомжийн төслийг эхлээд парламентын доод танхим хэлэлцэж, батлсны дараа дээд танхим хэлэлцэж 3/4-ийн саналаар баталснаар Ерөнхийлөгчид ёсчлуулахаар өргөн барина. Доод танхим нь хууль тогтоох эрх мэдлийг хэрэгжүүлэхдээ ердийн хуулийн төслийг олонхиор, органик хуулийн төслийг 2/3-оос дээшхийн саналаар батална. Үндсэн хуулийн зөвлөл батлагдсан төсөл Үндсэн хуульд нийцсэн эсэхийг хянана. Харин Ерөнхийлөгч 30 хоногийн дотор төслийг дахин хэлэлцүүлэх санал тавих эрхтэй. Энэхүү саналыг доод танхим хүлээн авч хэлэлцээд 2/3-ийн саналаар баталбал хууль батлагдсанд тооцно. Парламентын доод танхимын хэлэлцэж олонхиороо баталсан хуулийн төслийг дээд танхим хэлэлцэх журамтай. Дээд танхим төслийг 3/4-ын саналаар баталсан тохиолдолд уг хууль Ерөнхийлөгчид ёсчлуулахаар өргөн баригдана. Доод танхимын баталсан төслийг дээд танхим 3/4-ын саналаар зөвшөөрөөгүй бол 2 танхимаас тэнцүү тооны гишүүдийн бүрэлдэхүүнтэй ажлын хэсэг томилж холбогдох асуудлаар Засгийн газрын байр суурь, үндэслэлийг сонсож, Засгийн газрын саналтай нийлэхгүй байвал уг заалтыг батлагдаагүйд тооцно.	Ерөнхийлөгч Доод танхим-Үндэсний ардын ассамблей Дээд танхим-Үндэстний зөвлөл Үндсэн хуулийн зөвлөл
25	Австри Улс	Хуулийн төслийг батлахдаа доод танхимын нийт гишүүдийн 1/3-ийн ирцтэйгээр батлах бөгөөд дараа нь дээд танхимд өргөн баригдана. Доод танхим нь гагцхүү Холбооны улсын төсвийг бие даан шийдвэрлэх бүрэн эрхтэй. Дээд танхим нь Доод танхимын баталсан хуулийн саналыг өөрчилж чадахгүй, гэхдээ Доод танхимыг итгүүлэхийн тулд 8 долоо хоног хүртэл хүлээж авахгүй байх боломжтой. Энэ тохиолдолд Доод танхим нь гаргасан шийдвэрээ эргэх харах ёстой. Ингэхдээ доод танхимын нийт гишүүдийн тал хувийн ирцтэй байж шийдвэр хүчинтэй байх журамтай. Хэрэв дээд танхим нь дахин эсэргүүцвэл, энэ удаагийн “вето” нь нийт гишүүдийнх нь тал хувийн ирцтэй, түүнчлэн ирсэн гишүүдийн 2/3 хувийн саналыг авсан байх журамтай. Дээд танхим нь хүлээн авсан, эсвэл доод танхим нь дээд танхимын саналыг хүлээн авахгүй бол хууль хүчин төгөлдөр болж Ерөнхийлөгч хуулийг ёсчлоно. Холбооны улсын Канцлер ч мөн үүнийг хүлээн зөвшөөрч гарын үсэг зурсанаар уг хууль хүчин төгөлдөр мөрдөгдөнө.	Ерөнхийлөгч Дээд танхим – Холбооны зөвлөл Доод танхим – Үндэсний зөвлөл Холбооны улсын Канцлер
26	Герман	Холбооны Засгийн газар, Бундесрат, эсвэл зарим тохиолдолд Бундестаг хуулийн төсөл санаачилах эрхтэй. Хэрэв Бундестаг өөрөө хууль саанаачилах бол тус танхимын нийт гишүүдийн 5 хувийн саналыг авах, эсвэл парламентын бүлгийн дэмжлэх авах ёстой. Бундестаг нь хуулийн төслийг нэгдсэн хураалдаанаараа 3 удаа хэлэлцүүлнэ. Сүүлийн хэлэлцүүлэгээр хуулийн төслийг баталсны дараа Бундесратад шилжүүлнэ. Бундесрат хянан үзээд Бундестагийн шийдвэрийг хүлээн зөвшөөрсөн, эс хүлээн зөвшөөрсөн, эсвэл Зуучлалын хороо (Mediation Committee)-г хуралдуудах зэрэг шийдвэрийн аль нэгийг гаргана Зуучлалийн хороо нь хоёр танхимын санал зөрөлдөөд байгааг зөвшилцөлд хүргэх зорилготой бөгөөд хуульд ямар нэгэн засвар хийх эрхгүй. Зуучлалын хорооны гаргасан саналыг Бундестаг ба Бундесрат хүлээн зөвшөөрсөн байх ёстой. Хэрэв Бундесрат нь хуулийг эс зөвшөөрөх бол энэ шийдвэрээ 2 долоо хоногийн дотор гарна. Бундесратын татгазсан шийдвэрийг Бундестаг хяцаалт хийнэ. Бундесрат хуулийн төслийг хүлээн зөвшөөрч парламент дахь ажиллагаа дуусна. Гэхдээ тухайн хуулийн төсөлтэй холбоотой салбарын сайд болон Холбооны Канцлер, Холбооны Ерөнхийлөгч ч нар хүлээн зөвшөөрч баталсан тохиолдолд хууль батлагдсан гэж үзнэ.	Дээд танхим буюу Холбооны зөвлөл (Бундесрат) Доод танхим буюу Холбооны хурал (Бундестаг) Зуучлалын хороо Тухайн хуулийн төсөлтэй холбоотой салбарын сайд Холбооны Канцлер Холбооны Ерөнхийлөгч

		ПАРЛАМЕНТАД 1 СУБЪЕКТ ХЯНАЛТ ТАВИНА.
		Танхим тус бүр батална. Үүний дараа Төрийн тэргүүн хяналт тавьж батлана.

27.	Австрали	Танхим бүрт хуулийн төслийг хэлэлцэх ба уг төсөл парламентын хоёр танхимаар дэмжигдсэн байна. Хэрэв аль нэг танхим төсөлд өөрчлөлт оруулбал нөгөө танхим уг өөрчлөлтийг мөн адил зөвшөөрч батална. Хоёр танхимаар дэмжигдсэн төслийг Амбан захирагчаар батлуулахаар өргөн мэдүүлнэ.
28.	Аргентин	Хуулийн төслийг танхим тус бүрээр хэлэлцэж 2 танхим хоёул дэмжсэн тохиолдолд Ерөнхийлөгчид танилцуулна. Ерөнхийлөгч дэмжвэл уг хуулийн төсөл хууль болон хэрэгжинэ.
29.	Боливи	Хуулийн төслийг 2 танхимаар хэлэлцэж гишүүдийн олонхи дэмжсэн тохиолдолд Ерөнхийлөгчид соёрхон батлуулахаар өргөн барьдаг. Ерөнхийлөгчийн соёрхон баталсан хуулийг төрийн хэвлэлд нийтлэснээр хүчин төгөлдөр үйлчилнэ.
30.	Бразил	Хуулийн төслийг 2 танхимаар хэлэлцүүлж, Үндэсний Конгрессын гишүүдийн олонхи дэмжсэн тохиолдолд Ерөнхийлөгчид батлуулахаар өргөн барьдаг.
31.	Бутан	Аль нэг танхим хуулийн төслийг хэлэлцээд баталсан тохиолдолд нөгөө танхимдаа хүргүүлдэг. Хэрэв нөгөө танхим нь уг төслийг батлахгүй бол хуулийн төслийн баталсан танхимд буцаан хүргүүлдэг. Танхим хуулийн төслийг дахин хэлэлцээд баталвал Хаанд соёрхон батлуулахаар хүргүүлдэг. Хуулийг Хаан батламжилснаар хүчин төгөлдөр болно.
32.	Казахстан	Мажилисын хүлээн авч хэлэлцээд олонхиороо дэмжсэн хуулийн төслийг Сенат хэлэлцэх бөгөөд Сенатын гишүүдийн олонхийн дэмжлэг авбал хуулийг батлагдсанд тооцон Ерөнхийлөгчид гарын үсэг зуруулахаар танилцуулна. Сенатын нийт гишүүдийн олонхийн дэмжлэг аваагүй хуулийн төслийг Мажилист буцаах бөгөөд Мажилисийн нийт гишүүдийн гуравны хоёр нь уг хуулийн төслийг дахин дэмжвэл Сенатаар хэлэлцүүлж санал хураалгахаар шилжүүлнэ. Хэрэв Сенат дахин буцаавал тухайн чуулганы хугацаанд уг хуулийн төслийг хэлэлцэхгүй.
33.	Камбож	Үндэсний Ассамблейн гишүүд болон Ерөнхий сайд хууль санаачлах эрхтэй. Үндэсний Ассамблейн баталсан хуулийг Хаан соёрхон баталж төрийн сонинд нийтэлснээр хүчин төгөлдөр болдог.
34.	Канад	Нийтийн танхим болон Сенатад хуулийн төслийг 3 удаагийн хэлэлцүүлгээр эцэслэн баталсаны дараа тухайн хуулийг хуульчлан зарлан тунхаглах хүсэлтийг Хатан хаанд хүргүүлдэг. Хааны зөвшөөрлийг авсаны дараа тухайн хуулийн төсөл нь хуульчилагдан батлагдсанд тооцогддог.
35.	Малайз	Хууль парламентын 2 танхимаар орж батлагдах ба Хаан соёрхон баталснаар хүчин төгөлдөр болно. Хууль батлахдаа 2 танхим тус бүр хэлэлцэж, 2 танхимаас батлагдсан хуулийг Хаан соёрхон баталж хэвлэгдсэнээр хүчин төгөлдөр болно.
36.	Мьянмар	Хууль тогтоох чиг үүргийг хэрэгжүүлэхдээ тухайн танхимд өргөн барьсан болон тухайн танхимын гишүүдийн санаачилж, холбогдох саналыг авсан төслийг жил бүрийн ээлжит чуулганы нэгдсэн хуралдаанаар хэлэлцэж шийдвэрлэнэ. Парламентын 2 танхим Үндсэн хуулиар тогтоосон хуулийн төслөөр хамтарсан хэлэлцүүлэг хийж нэгдсэн саналд хүрэхийг зорино. Парламентын 2 танхим хэлэлцэж баталсан хуулийг Ерөнхийлөгч ёсчилж мөрдүүлэх шийдвэр гаргана.
37.	Тайланд	Хууль болон хуулийн төсөл Үндэсний хурлаар батлагдах бөгөөд эзэн хаан гарын үсэг зурснаар, төрийн хэвлэлд нийтлэгдэж хууль хүчин төгөлдөр болно.
38.	Чили	Хуулийн төслийг танхим тус бүрээр хэлэлцүүлж, нийт гишүүдийн олонхийн дэмжлэг авсан тохиолдолд Ерөнхийлөгчид батлуулахаар өргөн барьдаг.
		Танхим тус бүр батлана. Үүний дараа Төрийн тэргүүн батлана. Төрийн тэргүүн хориг тавьж болно.
39.	Америкийн Нэгдсэн Улс	Төлөөлөгчдийн танхим ба Сенатын танхим тус бүрээр дэмжигдсэн хуулийн төслийг Нэгдсэн Улсын Ерөнхийлөгчид илгээнэ. Ерөнхийлөгч уг хуулийн төслийг дэмжвэл гарын үсэг зурж хүчин төгөлдөр хэрэгжих ба хэрэв татгалзвал уг хуулийн төслийг эсэргүүцлийн хамт буцаадаг. Уг хуулийн төслийг дахин авч хэлэлцээд 2/3 саналаар хэвээр нь баталбал Ерөнхийлөгчийн эсэргүүцлийн хамт нөгөө танхимдаа шилжүүлнэ. Тус танхим дахин авч хэлэлцээд 2/3 саналаар баталбал уг хуулийн төсөл хүчин төгөлдөр болсон гэсэн үг.

40.	Афганистан	Үндэсний Ассамблейн баталсан хуулийг Ерөнхийлөгч соёрхон батлах бөгөөд Ерөнхийлөгч хуульд үндэслэлтэй хориг тавих эрхтэй. Ерөнхийлөгчийн хориг тавьсан хуулийн төслийг Төлөөлөгчдийн танхим гуравны хоёрын саналаар баталвал хууль хүчин төгөлдөр болно. Засгийн газрын санаачилсан хуулийн төслийг Төлөөлөгчдийн танхимд хүргүүлдэг бөгөөд уг танхим хуулийн төслийг хэлэлцээд баталвал Сенатын танхимд хүргэдэг.
41.	Йордан	Хуулийн төслийг Төлөөлөгчдийн танхим баталсны дараагаар Сенатад хүргүүлдэг. Сенат хуулийг баталсны дараагаар Хаанд хүргүүлэн хаан соёрхон батална. Сенатаас хуулийн төсөл буцсан тохиолдолд Төлөөлөгчдийн танхим хуулийн төслийг эргэн хэлэлцдэг байна. Хаан хуулийн төсөлд хориг тавьсан тохиолдолд 2 танхим хоёулаа 2/3-оос доошгүй саналаар хуулийг баталж болдог байна.
42.	Палау	Парламентын хоёр танхим тус бүр хууль батлан гаргана. Парламентын танхим тус бүрийн баталсан хуулийг Ерөнхийлөгч баталснаар хүчин төгөлдөр болно. Хэрэв Ерөнхийлөгч хуулийн төсөлд хориг тавьсан бол парламентын хоёр танхимд буцаана. Танхимууд дахин хэлэлцэж гишүүдийн гуравны хоёроос доошгүйн саналаар батлан Ерөнхийлөгчид өргөн мэдүүлнэ. Ерөнхийлөгч хоёр дахь удаагаа хуулийн төслийг парламентад буцаахгүй.
43.	Парагвай	Хуулийн төслийг Үндэсний Конгрессын гишүүдийн олонхи дэмжсэн тохиолдолд Ерөнхийлөгчид батлуулахаар өргөн барьдаг. Ерөнхийлөгч 10 хоногийн дотор хориг тавих эсэхээ шийдэх ёстой. Ерөнхийлөгчийн хоригийг Үндэсний Конгресс хүлээн авсан бол уг төслийг дахин хэлэлцэхгүй. Хоригийг хүлээн зөвшөөрөөгүй бол хуулийн төслийг анхны процедураар, санаачилсан буюу анх хүлээн авсан танхим нь 60 хоногийн дотор дахин хэлэлцээд нөгөө танхимдаа шилжүүлнэ. Үндэсний Конгрессын гишүүдийн олонхи буюу 2/3 нь хоригийг хүлээн зөвшөөрөхгүйгээр шийдвэл уг хууль батлагдана.
44.	Уругвай	Парламентын гишүүн, Ерөнхийлөгч хууль санаачлах эрхтэй байдаг. Уг хуулийн төслийг Үндэсний Ассамблейн гишүүдийн олонхи дэмжсэн тохиолдолд Ерөнхийлөгчид батлуулахаар өргөн барьдаг. Ерөнхийлөгч 10 хоногийн дотор хориг тавих эсэхээ шийдэх ёстой. Ерөнхийлөгч хориг тавих тохиолдолд хоригийг Үндэсний Ассамблей хүлээн авсан бол уг төслийг дахин хэлэлцэхгүй. Үндэсний Ассамблейн гишүүдийн олонхи буюу 3/5 нь хоригийг хүлээн зөвшөөрөхгүйгээр шийдвэл уг хууль батлагдана.
		Дээд танхим нь доод танхимын хэлэлцсэн хуулийн төслийг хянаж батлах ба хэрэв дээд танхим хүлээн зөвшөөрөхгүй бол Ерөнхийлөгчөд шууд өргөн барьж батлуулж болно.
45.	Мексик	Хуулийн төслийг 2 танхимаар хэлэлцүүлж, Холбооны Конгрессийн гишүүдийн олонхи дэмжсэн тохиолдолд Ерөнхийлөгчид батлуулахаар өргөн барьдаг. Хэрэв анх санаачилсан буюу хүлээн авсан танхимаас ирүүлсэн төслийг нөгөө танхим нь дэмжээгүй тохиолдолд засвар өөрчлөлт оруулах шаардлагатай зүйл заалт болон хэрхэн өөрчлөх тухай саналаа оруулж төслийг буцаана. Энэ саналыг хүлээн зөвшөөрч төсөлдөө тусган шинэчлэн боловсруулсан бол нөгөө танхимдаа дахин хэлэлцүүлэлгүйгээр шууд батлуулахаар Ерөнхийлөгчид өргөн барьдаг. Харин төслийг анх санаачилсан буюу хүлээн авсан танхим нь нөгөө танхимаас ирүүлсэн төсөлд оруулах засвар өөрчлөлтийг хүлээн зөвшөөрөхгүй бол энэ тухай үндэслэл, тайлбараа багтаан төслийг дахин хэлэлцүүлэхээр ирүүлнэ. Нөгөө танхим энэ тайлбар үндэслэлийг хүлээн зөвшөөрөхгүй, төслийг заавал засч өөрчлөх ёстой байсан гэж үзвэл төслийг хэлэлцэхгүй. Энэ тохиолдолд уг хууль батлагдахгүй. Ерөнхийлөгч 10 хоногийн дотор хориг тавих эсэхээ шийдэх ёстой. Ерөнхийлөгчийн хоригийг Холбооны Конгресс хүлээн авсан бол уг төслийг дахин хэлэлцэхгүй. Хоригийг хүлээн зөвшөөрөөгүй бол хуулийн төслийг анхны процедураар дахин хэлэлцэнэ.
46.	Узбекистан	Хууль тогтоох танхимаар хэлэлцэн батлагдаад Сенат дэмжиж, Ерөнхийлөгч гарын үсэг зурж, албан ёсны хэвлэлд нийтэлснээр хууль хүчин төгөлдөр болно. Сенатын танхим дэмжихгүй бол Хууль тогтоох танхимд хуулийн төсөл эргэн хүргэгдэнэ. 2 дахь удаа буцаж ирсэн тохиолдолд Хууль тогтоох танхимын нийт гишүүдийн 2/3-ын саналаар Ерөнхийлөгчид илгээнэ. Ерөнхийлөгч хуулийн төслийг дэмжиж болно. Татгалзаж буцаасан тохиолдолд татгалзлын бичигтэй буцаадаг байна. Буцаж ирсэн хуулийг аль аль танхим 2/3-оос доошгүй саналаар ирсэн хуулийг Ерөнхийлөгч заавал баталдаг байна.
47.	Фижи	Бүх хуулийн төслүүдийг Төлөөлөгчдийн танхим эхлэн хэлэлцээд дараа Сенатад өгнө. Сенат төслийг засваргүй юмуу засвартайгаар батлах, эсвэл буцааж болно. Хэрэв хуулийн төсөл Төлөөлөгчдийн танхимаар хоёр чуулган дараалан орж батлагдсан, хоёр дахин өргөн барихад Сенат хоёуланд нь хүлээн зөвшөөрөөгүй юмуу засвартайгаар баталсан, үүнтэй нь Төлөөлөгчдийн танхим санал нийлэхгүй байвал хуулийн төсөлд гарын үсэг зуруулахаар шууд ерөнхийлөгчид өргөн барьж болно.

		Танхим тус бүр хуулийн төсөл батлахад оролцоно. Хэрэв санал зөрвөл хоёр танхимын хамтарсан чуулганаар батлана.
48.	Бахрейн	Парламентын доод танхимын баталсан хуулийн төслийг дээд танхим батлаагүй бол доод танхимд дахин хэлэлцүүлэхээр буцаадаг. Хэрэв хуулийн төслийг доод танхим баталвал тус төслийг дээд танхимын дарга Ерөнхий сайдад хүргүүлдэг ба Ерөнхий сайд Хаанд өргөн мэдүүлнэ. Хэрэв хоёр танхим хоёр удаа санал зөрвөл Зөвлөх зөвлөлийн даргын удирдлага доор хамтарсан чуулган явуулах ба үүнд Үндэсний Ассамблейн гишүүдийн олонхын саналаар шийдвэрлэнэ.
49.	Колумби	Хуулийн төслийг танхим тус бүрээр 2 удаа хэлэлцүүлж, төслийг хоёр танхим дэмжсэн үед Ерөнхийлөгчид соёрхон батлуулахаар өргөн барьдаг. Ерөнхийлөгчийн соёрхон баталсан хуулийн төсөл албаны хэвлэлд нийтлэгдсэнээр хүчин төгөлдөр үйлчилнэ. Хэрэв санаачилсан буюу хүлээн авсан танхимаас ирүүлсэн төслийг нөгөө танхим нь дэмжээгүй тохиолдолд хоёр танхимын гишүүдээс тэнцүү тоотойгоор оролцуулсан төсөл хэлэлцэх холимог хороог байгуулна. Энэ хороо нь төсөл дэх санал зөрөлдөөнтэй зүйл заалтад холбогдох засвар өөрчлөлтийг оруулсны дараа төслийг батлуулахаар Ерөнхийлөгчид өргөн барьдаг. Харин Ерөнхийлөгч хуулийг батлахаас татгалзах буюу эсвэл хориг тавих хугацаа өнгөрсөн ч ямар нэг тодорхой шийдвэр гаргаагүй бол Үндэсний Конгрессын тэргүүн хуулийг батлана.
50.	Пакистан	Хуулийн төслийг аль нэг танхим хэлэлцэн олонхиор батлавал, түүнийг нөгөө танхимдаа хүргүүлдэг. Нөгөө танхим ямар нэг өөрчлөлтгүй хуулийг баталвал хуулийг Ерөнхийлөгчид соёрхон батлуулахаар хүргүүлдэг. Хэрэв аль нэг танхимын баталсан хуулийн төсөл нөгөө танхимдаа ирээд 90 өдрийн дотор батлагдаагүй эсхүл татгалзсан, эсхүл нэмэлт, өөрчлөлт орсон бол анх хуулийн төслийг баталсан танхимын шаардлагаар Ерөнхийлөгч хоёр танхимын хамтарсан хуралдааныг зарлан уг хуулийн төслийг хэлэлцүүлнэ. Хамтарсан хуралдаанаар бүх гишүүний олонхийн саналаар хуулийн төсөл нэмэлт, өөрчлөлтгүй эсхүл нэмэлт, өөрчлөлт оруулан баталвал Ерөнхийлөгчид соёрхон батлуулахаар хүргүүлдэг.
51.	Энэтхэг	Хуулийн төслийг 2 танхим тус бүрийн нийт гишүүдийн 1/10–ийн ирцтэйгээр хэлэлцэх бөгөөд гишүүдийн олонхийн саналаар төслийг баталдаг. Хуулийн төслийг хэлэлцэх явцад парламентын 2 танхимын хооронд саналын зөрүү гарвал танхимуудын хамтарсан хурлаар хэлэлцэж, олонхийн саналаар төслийг батлагдсанд тооцдог. Санхүү, мөнгөний холбогдолтой хуулийн төслийг Дээд танхим хэлэлцэхгүй, харин төслийн талаархи саналаа Доод танхимд хүргүүлнэ. Доод танхим уг төсөлд Дээд танхимаас ирүүлсэн саналыг авч үзэх бөгөөд тэдгээрийг тусгасан, эс тусгаснаас үл хамааран төслийг Доод танхим баталснаар хүчин төгөлдөр болно. Батлагдсан хуулийг Ерөнхийлөгч ёсчилно.
		ХУУЛИЙН ТӨСЛИЙГ ПАРЛАМЕНТ ДАНГААРАА БАТЛАНА.
		Танхим тус бүр батлана.
52.	Йемен	Төлөөлөгчдийн танхимын гишүүн болон Засгийн газар нь хуулийн төслийн санал гаргах эрхтэй бөгөөд Төлөөлөгчдийн танхимд хуулийн төслийг өргөн барьдаг. Зарим тохиолдолд л хуулийн төслийг дээд танхимаар хэлэлцдэг байна.
53.	Япон	Хуулийн төслийг хоёр танхим батална. Төлөөлөгчдийн танхимаар баталсан хуулийн төслийг Зөвлөхүүдийн танхим хүлээн зөвшөөрөхгүй бол уг төслийг Төлөөлөгчдийн танхим дахин хэлэлцэзд гишүүдийн гуравны хоёрын дэмжсэн саналаар хууль батлагдсанд тооцдог.
54.	Босни-Герцеговин	Төлөөлөгчдийн танхим нь 42 гишүүнтэй. Ард түмний танхим 15 гишүүнтэй. Парламент нь хууль батлах, хянан шалгах, төсөв болон сайд, Ерөнхий сайдыг батлах зэрэг бүрэн эрхтэй. Хоёр танхимийн ердийн олонхи дэмжсэнээр хууль хүчин төгөлдөр болно.
		Зарим хуулийг зөвхөн доод танхим батална.
55.	Оман	Хуулийн төслийг доод танхим хэлэлцэн өөрсдийн саналыг оруулдаг. Нийтийн эрх ашгийг хөндсөн хуулийг батлах эрх нь Султанд байдаг байна. Дээд танхим нь Султаны батлах хуулинд зөвлөх үүрэгтэй.

56.	Тажикистан	Доод танхим Үндсэн хуулинд өөрөөр заагаагүй бол хуулийг нийт депутатын олонхийн саналаар хуулийг батлана. Доод танхимаас баталсан Улсын төсөв ба өршөөлийн хуулиас бусад бүх хуулийг Дээд танхимд хүргүүлнэ. Хэрэв дээд танхим нийт гишүүдийнхээ олонхиор дэмжвэл хуулийг дээд танхим дэмжлээ гэж үзнэ. Хэрэв дээд танхим хуулийг дэмжээгүй бол доод танхим дахин хэлэлцэнэ. Доод танхим дээд танхимын шийдвэртэй санал нийлээгүй бөгөөд уг төслийг дахин 2/3-аас доошгүйн саналаар батлавал уг хуулийг батлагдсан гэж үзнэ. Үүний дараа хуулийг ёсчлуулахаар ерөнхийлөгчид хүргэнэ. Хэрэв ерөнхийлөгч хууль буюу түүний аль нэг хэсэгтэй санал нийлэхгүй байвал доод танхимд буцаана. Энэ тохиолдолд дээд, доод танхимууд дахин хуулийн төслийг хэлэлцэж аль аль нь нийт гишүүдийн 2/3-аас доошгүйн саналаар батлавал ерөнхийлөгч хуульд гарын үсэг зурна.
57.	Филиппин	Төрийн мэдэлд өмч хөрөнгө авах, татвар, төлбөрийн хэмжээ тогтоох, орон нутгийн хууль тогтоомж, засгийн газрын өрийг нэмэгдүүлэх, болон тусгай хуулиудыг зөвхөн Төлөөлөгчдийн танхим гаргах бөгөөд Сенат нь түүнд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах санал оруулж болно.